

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én
másfél íven és az egyleti tagoknak ingyen
küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 frttal fizet-
hetnek elő, féléves előfizetés el nem fo-
gadtatik.

HIVATALOS

KÖZLÖNYE.

Pénz- és értékküldemények az
Erdélyi Gazda

kiadó-hivatalához
czimzendők.

A hirdetési díjszabályzatról a kiadó hivatal ad
felvilágosítást.

Szerkesztő bizottság: elnök **Szabó József**; **Dr. Berde Aron**, **Br. Jósika Sámuel**, **Szabó Sámuel**, **Vörös Sándor** ;
felelős szerkesztő: **Gamauf Vilmos**.

Tartalom: A száj- és körömfájás Tormay Béla. —
A czukorrépa Erdélyben. VIII. (GV.) — A marha gyöngykórja.
Egy állatorvos. — A taggyűjtés érdekében. — „Építési
tanácsadó.” — A trieszti általános biztosító társaság. — Egyleti
mozgalmak: Közgyűlési jegyzőkönyv május 5-éről. — Piaczi
árak. — Hirdetés. —

A száj- és körömfájás.*)

A száj- és körömfájás nem egy-két állatot, hanem egy
nagy vidék állatjait szokta meglepni, és hogy azon kárt il-
letőleg tájékoztatást adjak, melyet ezen betegség okozhat,
idézek egy pár példát és pedig:

Hallották már híret annak a Kőbánya nevezetű hely-
nek, hol az a világhírű magyar sertés-piacz van, a hol száz-
ezernél több sertés hizik folyton?

De halottuk ám, tanító ur, sok haszon jutott onnét a
gazdának és pedig nemcsak a nagy-, hanem a kiscgazdának
is, és dédelgetni is kell azt a helyet, a mennyire csak
lehetséges.

Igaz van, bíró uram, hanem hát erről majd máskor
beszéljünk; — képzelje most, hogy Kőbányán kiüt a száj-,
helyesebben a körömfájás; a beteg sertések esznek, de nem
hogy hiznának, hanem veszít darabja súlyából nyolcz-kilencz
kilót és pár hét alatt megesznek darabonkint például csak
harmincz kiló tengeri darát.

A sertés súlyvesztése darabonkint pénzben tesz
legalább 3 frt 60 krajczárt, a megevett tengeri ára 2 frt 10
kr, szállásbér, etetők, só stb került ez alatt az idő alatt 30
krba, ez összesen tenne 6 frtot; ha most Kőbányán csak a
létszám fele esnék ebbe a betegségbe, azaz 50,000 darab:
ez háromszázezer forint egyenes kárt tenne! de a kárt még
lényegesen növelné az, hogy a többit — mert zár alá jut-
nak — sem lehetne eladni és így a veszteség, a többi költ-

*) Mutatvány „Nádudvari uram az állatbetegség-
ügyi törvényről a legszükségesebb tudnivalókat estéli beszél-
getések alkalmával megismerteti“ című munkából, közrebocsátja
Tormay Béla. — Szerk.

ségeket is számítva, a fent kitett összegnek háromszorosára
de még többre is fölmehet.

A szarvasmarhánál még nagyobb a kár; — képzeljék,
azaz, hogy ne képzeljék, hanem gondoljanak vissza 1870 re,
volt akkor őszi vetésünk? Sánta és szájfájós volt csaknem
valamennyi ökör a községben, ugyebár Bacsó uram és —
„Igaz, uram-öcsém, én mindig 20 zsák őszt szoktam
vetni, ekkor nem vehettem és 1871-ben pénzért vettem a
kenyérnek valót; — nem a marhában tett akkorában kárt
ez a betegség, hanem mert nem volt hasznavehető igás jó-
szág, sem őszt nem vetettünk, sem tavaszi alá nem tudtunk
téli ugart tenni.

Na látom, hogy helyesen cselekedtek, a kik ezt a be-
tegséget is a törvénybe fölvettek, — és kérem Nádudvari
öcsém, ne vegye közbeszólásomat rossz néven.“

Nem veszem, nagytiszteletű uram; hanem megjegy-
zem, hogy a fejős marháknál talán a kár, melyet a gazda
sz szenved, még nagyobb és ez az oka, hogy a külső orszá-
gokban ezen betegségtől oly annyira félnek.

A száj- és körömfájást már igen régen ismerik a gaz-
dák; — ez legiukább a szarvasmarhákat, a juhokat és a
sertéseket támadja meg, de néha a lovak is belé esnek, sőt
olvastam, hogy még a baromfira és más állatokra is elra-
gadna.

Hogy ragadós, azt nem tagadja senki, és azt beoltás-
sal könnyen bizonyíthatjuk; — a fertőzött azonban eddig
még alig ismerik.

Befertőzés után a betegség nem soká lappang, ren-
desen az első hat nap alatt már mutatkozik; azonban van
eset, hogy csak 10—12 nap mulva válik észrevehetővé és
ekkor vagy csak a szája fájdul meg az állatnak, vagy csu-
pán a lába végén a körömök körül üt ki a betegség, vagy
pedig a szája megfájdul és a sántaság vagy a körömfájás is
kitör rajta.

Hogy szájfájásba esett az állat, arra az ébreszt gyanut, hogy hozzá nyul ugyan a takarmányhoz, kezd rágni, de abba hagyja, mert ez neki fájdalmat okoz.

Ha az ilyen állatot megvizsgáljuk és a száját kinyitjuk, azt fogjuk tapasztalni, hogy a szája melegebb és pirossabb, mint a minő rendszeren lenni szokott, azt nyulós nyálka borítja, mely ha az ajkakon végig foly, a száj-szegleteknél hosszú szálak alakjában csüng.

A szájfájásba esett marha nem igen kérődzik, de szivezen iszik és ilyenkor szereti a száját a friss vízben öblögetni.

Ha másnap vagy harmadnapra a szájfájós marha száját ismét megvizsgáljuk, belül az ajkakon, az inyén, a nyelv szélén, de néha már a szutyakján és az orrcimpáin is fehér színű hólyagocskákat találunk, melyek lencse, esetleg mogyoró nagyságúak és huszonnégy órával később már genyryel telnek meg és kifakadván, fekélyekké lesznek, melyek gyakran — ha közel voltak a hólyagocskák egymáshoz — összefolynak és ekkor nehezebben gyógyulnak.

Vannak esetek, hogy szarvasmarhákon, a szemhéjakon, de még a szarvak tövén is fejlődnek ilyen hólyagcsák és nagyon természetes, mentől több hólyagocská fejlődik, mentől több fekély képződik az állatok szájában, ezek annál rosszabbul vannak, annál lassabban gyógyulnak és ha a fekélyek nagyok s mélyek: ekkor az állatok ezen betegségükben igen leromlanak.

Ha kevés hólyag támad az állatok szájában és ezen hólyagok nem folynak össze: akkor ezek hamar meggyógyulnak és pár nap elteltével a betegek már javulnak; de ha mély fekélyek támadnak, akkor a gyógyítást okvetlenül orvosra kell bízni.

A körömfájás kezdetekor az állatok tipegve járnak és ha legelőn a pásztor a falkával megáll, a betegek azonnal lefekszenek. A körömök (helyesebben mancsok) környéke, különösen a hasadék meleg és kissé meg is dagad; másod- vagy harmadnap ott — de a fejős tehenek lögyén is néha — hólyagocskák képződnek, melyek köles, borsó vagy paszuly nagyságúak; ezek is megtelnek genyedtséggel, azután száradni kezdenek, pörk képződik rajtuk, mely később leesik, helyén kis heggedés látható és azután a betegek hamar meggyógyulnak.

Az ilyen sántaságot: jóneműnek mondhatjuk és ez egy hét, legföljebb két hét alatt rendszeren meggyógyul. De nem mindig ilyen jónemű a lábfájás: ha ronda istállóban áll a lábfájós állat vagy azt sáros vagy rögs uton hajtják, a lábfájás rosszneművé válik, az állat körömházában geny képződik, mely a pártán kifakad, a sertés pedig lerugja a körmét és az ilyen sántaság néha igen sok ideig eltart és gyógyításához ügyes orvos kell.

Igen természetes, hogy azon állatok, melyeken egy a száj-, valamint a lábfájás is kiüt, többet szenvednek és a betegség alatt többnyire sokkal jobban leromlanak.

Ezen utóbbi formáját a betegségnek leginkább szarvasmarhákon, magában a sántaságot pedig legtöbbször juhokon és sertéseken láthatjuk és azt állítják, hogy a juhok

sántaságát ronda istálló és olyan állás, melyben ganajlében járnak, szintén előidézhetné.

Azután van-e ezen betegség miatt dög az állatok közt?

Van, bíró uram! A borjuk és bárányok, ha rosszneművé lesz a betegség, elhullnak és ha nem is sok, de — nagy marhák bőre is kerül ezen betegség miatt a padlásra.

Azt mondotta tanító ur, hogy: a rossznemű szájfájás gyógyítására állatorvost kell hívni, hát ha enyhébb a betegség, nem kell állatorvos, vagy talán a gyógyítás nem is szükséges?

Igen, az elsőt mondtam tisztelendő ur és ezt azért tevém, mert a rossznemű száj- és körömfájás vagy elterjed például az állat tüdejébe és gyomrába, vagy pedig a támadó fekélyek mélyek, csunyak és különösen a lábakon levők gyógyításakor az orvosnak gyakran késhez kell nyulni, ha segíteni akar és ezt mi nem tudjuk; ha pedig mégis vágunk vagy szurásokat ejtünk a körömök megdagadt és genyedtséggel telt részén, könnyen nagy kárt tehetünk, azért ezt bizzuk az állatorvosra.

Ha a száj- és körömfájás nem ilyen gonosz indulatu, akkor a következő elbánás ajánlatik:

friss víz mindig legyen a szájfájós állatok előtt;

takarmány helyett, lisztes — kissé sós izü ivóst adjunk nekik.

Ha az ígás ökrök, — melyek egy istállóban állanak és egy vályuból isznak, — esnek szájfásba: akkor, mihelyt egy-két beteg van közöttük, ezek szájából véve a nyálat, ezt a többiek szájába kenetjük, hogy így egyszerre ütven ki rajtuk a baj, azon mihamarabb egyszerre át is essenek és ismét mindegyik ökröt a maga parjával lehessen munkára használni.

Lábfájáskor az első az, hogy megmossuk az állatok lába végeit; szelid marhát, az állásában lehet megmosni, a szilaj marhát megtisztíthatjuk, ha azt patakon hajtjuk keresztül; a juhok, sertést pedig úgy, hogy egy vályut ásunk a földbe, ebbe langyos vizet és a vízbe lugot öntünk, jobbról-balról pedig saraglyákat állítunk; ha most a juhok ebbe a vályuba bele állítjuk, az végig megy rajta és ezalatt megtisztul a lába; kijövet a körmeit és ennek közét megtörüljük, azt, hogy ezután milyen gyógyszert kell alkalmazni, majd megmondja az állatorvos ur.

Aztán száraz, jól almozott helyre állíttatnak a beteg állatok és minden nap meg kell őket vizsgálni: nem támad-e geny a körömházukban és ha támad, az ilyen elkülönítik és megmutatják az állatorvosnak.

Védekezni a szájfájás ellen könnyű, ha állataink istállón vannak, vagy ha olyan legelőn nyaralnak, mely minden más állat odajövetelétől könnyen megőrizhető; mert ha el tudjuk állatainkat teljesen különíteni, ha azok a szájfájás uralkodásakor sem más állatokkal, sem pedig olyan emberekkel, kik állatokkal bántak vagy ezek közt jártak, nem érintkezhetnek, akkor állataink nem is fognak megbetegedni. Nehezebb az ígás állatok megőrzése és többnyire az

egyes külső gazdaságokba vagy a tanyákra ezek hurcolják be ezt a ragadós betegséget.

Igy a gazdák maguk zárhatják el állatjaikat, hogy ezek meg ne betegedjenek; de sokkal fontosabb a beteg és gyanus állatok zár alá helyezése — és ezt ideiglenesen az előljáróság megteheti, de erről azonnal jelentést köteles tenni a főszolgabírónak, ki ha meggyőződést szerzett, hogy csakugyan száj- vagy körömfájás uralkodik, a zárt megerősíti s a többi szükséges intézkedéseket is megteendi.

Az előljáróságnak a zár és elkülönítés kellő keresztülvitelére még vannak teendői és pedig:

Ha a száj- és körömfájásra gyanus állat más állatokkal egy istállóban állt, vagy egy legelőn volt: akkor ezeket el kell különíteni és a legelőn járókat elkülönítetten kell őriztetni, hogy azon esetre, ha a betegség köztük terjedne, más állatokat be ne fertőzhessenek.

Ha véletlenül dög kerülne, ezt az előljáróság ott, a hol az állat elhullott, addig őrizteti, míg a főszolgabíró vagy ennek helyettese a tisztii állatorvossal ki nem érkezik.

Az előljáróság a legeltetés hogyan-mikéntjére nagy gondot fog fordítani, azonnal az egyes csordák, falkák, nyájak vagy csürhék legeltetésére a külön területet és különösen az odahajtásra az elkülönített utakat ki fogja jelölni; ha azt nem teheti, az állatokat istállóztatja és a főszolgabíró fogja azután vagy helyben hagyni a beistállózást, vagy pedig ő fogja megengedni, hogy a lezárt állatok legelőre bocsáthatók-e vagy sem? Meg fogja tiltani, hogy a lezárt udvarokba vagy olyan tanyákba, melyekben száj- és körömfájás állatok vannak, marhakereskedők, mészárosok bemenjenek és az előljáróságnak kell arra felügyelni, hogy ez csakugyan meg ne történjék.

Az előljáróság okvetlenül istállóba kötteti azon tulajdonosok marhát, a kik azon házzal, melyben a betegség mutatkozott, tőszomszédosak.

Az előljáróság megtiltja, hogy kérődző állatokra és sertésekre, míg a száj- és lábfájás uralkodik, marhalevelek adassanak; de ezenkívül felhívja a gazdákat, hogy az elszórt állatokra szóló leveleket neki megőrzés végett haladéktalanul szolgáltatassák át.

Az olyan istállóból, melyben beteg marhák, juhok vagy sertések állanak, takarmányt, almot máshová vinni nem szabad és az előljáróság ügyel fel arra, hogy a gazdák ezt ne cselekedjék.

Az előljáróság jelöli ki azon utakat, a melyeken az elzárt udvarokból lóval a trágyát ki szabad hordani és ezeken az utakon azután marhát, bivalyt, juhot, kecskét vagy sertést hajtani nem szabad.

Ha a száj- és körömfájás szarvasmarhákon, bivalyokon, juhokon vagy sertéseken hajtás közben ütne ki és az előljáróság értesül, hogy ilyen falka ért a község határába: köteles azt — megakadályozván a továbbhajtását — zár alá helyezni, de ezen lezárásról azután a főszolgabírónak azonnal jelentést tegyen a bírónak, hogy az a többi szükséges és neki előírt rendelkezéseket szintén megtehesse.

Szükségesnek látom ezen alkalommal ismételten szóba hozni a marhahajtást és annak felügyelését, a mely által a tulajdont, de e mellett hasznos állatjaink egészségét is védelmezzük.

A marhahajtás nem szabados, nem arra mehet mindenki, a merre akar, hanem a levágásra és kereskedésre szánt szarvasmarha csak az e célra kijelölt, ugynevezett marhahajtó utakon hajtható (törvény 18. §.) Ezen utakat a vármegye saját területén akként jelöli ki, hogy a szomszéd vármegyék által kijelölt hajtó-utakkal kapcsolatban legyenek a kijelölt hajtó-utak iránya is és az a vármegye által kellő módon közzététessék.

A lábón hajtott vágó- és kereskedelmi szarvasmarha ellenőrzésére a csendőrök, pénzügyőrök és rendőrök járataik alkalmával s a községi előljáróságok községük területén kötelesek (törvény 18. §.) Az ellenőrzés céljából a hajtott állatok marhalevelei előkérendők s megvizsgálandó, hogy szabályszerűek-e, hogy az állatok azonosak-e a marhalevelekre jegyzettekkel, hogy a marhalevélen megjelölt utirány megtartott-e és az állatok között nem találkozik-e beteg vagy gyanus darab?

Ha az említett körülmények valamelyike tekintetében aggály merül fel, például az előljáróság száj- és körömfájásra gyanus darabokat talál, akkor úgy járt el, mint már elmondottam és a főszolgabíró fogja elrendelni, hogy az állatokat továbbra is le kell-e tartóztatni, elkobozni, vagy azok a hajtóknak visszaadandók-e?

Megjegyzem, hogy a lábón hajtott marhacsapatot utközben legeltetni nem szabad, etetése és itatásuk a községen kívül, az előljáróság által kijelölendő helyen eszközölendő.

A törvény 79. § a a száj-, valamint a körömfájásban beteg állat tejének forgalomba hozatalát vagy fölhasználását — mert ez az embereknek is ártalmas lehet — tiltja; továbbá ezen törvény rendelkezése szerint a körömfájás állatot levágni és husát kimérni csak akkor szabad, ha erre a főszolgabíró az engedélyt megadta; végre az ilyen állatok bőrét csak úgy lehet adni-venni, ha a bőrök az elrendelt módon fertőtlenítve lettek.

Aztán szabad-e a lábfájás sertés lába végéből kocsonyát főzni, tanító ur?

Nem bizony, Bacsó uram; beteg állatok, ha levágnak, ezeknek azon részeit, a hol a betegség fészkelte, meg kell semmisíteni!

Ha valamely vészes udvarban többé beteg állat nincs, akkor az állatorvos úgy az istállókat, valamint a színeket is, szóval mindazon helyeket, a hol beteg állatok megfordultak vagy álltak, fertőtleníttetni fogja. Az előljáróság pedig — ha a községben a vész megszűnt, ha lehet, saraoltassa és azután söpörtesse föl azon utakat, a melyen beteg állatok jártak, hogy a törvény 80. §-a értelmében, ha nyolcz napig nem volt beteg és a fertőtlenítés végre lett hajtva, nyugodtan: megszűntnek mondhasse ezen betegséget az alispán ur.

Tanító uram, engedje meg, hogy mielőtt folytatná, még én is hozzászólhassak ezen betegségre!

Kérem, tisztelendő ur, tessék! Nekem több mondani valóm nincs.

Hogy a tanító ur szavait támogassam, a következőket közlöm az egybegyűlt gazdákkal:

A múlt napokban a főszoigabiró urral beszélgetvén erről a betegségről, ő azt mondta, hogy a külföldi állatkereskedés tekintetében is milyen nagy súlyt kell a száj- és körömfájásra fektetni és azért, ha ez a betegség egy községben terjed, a hatóság a vásárok megtartását — addig, míg a betegség meg nem szűnt — betiltani köteles, sőt ha szükségét látná, még a szomszédos községekben sem engedi meg a vásártartást. Ha kívánatos, teljes zárt rendel a községre és a határokon az előljárósággal táblákat állittat fel, a melyekre azt kell iratni: „száj- és körömfájás uralkodik“ és akkor az ilyen községből, sem azon át: marhát, bivalyt, juhot, kecskét és sertést hajtani nem szabad.

Ezeket csak azért mondtam el, a tanító ur beszélgetésének befejezéseként, hogy bebizonyítsam: „mennyire igaza volt, hogy igen fontosnak mondtotta az ezen járványos betegség ellen való védekezést.“

A cukorrépa Erdélyben.

VIII.

Könyvbírálat. Kísérleti cukorrépa-termelés.

(GV.) Kiváló szakközlönyünk: a Magyar-Óvárott megjelenő „Mezőgazdasági szemle“, az egyik szerkesztő Cserháti Sándor tanár tollából a következő ismertetést közli Szemere Hubának „A cukorrépa termelés vezérfonalá“ című munkájáról:

Az erdélyi gazdasági egyesületet a legnagyobb elismerés illeti meg azon eljárásáért, hogy a mióta Erdélyben a cukorrépa-gyárak felállítása megpendített, mindent elkövetett az eszme valószínűsítésére. Minden módon azon van, hogy a gazdák az ügynek megnyeressenek; igyekszik tájékoztatni őket a cukorrépa termelés fontosságáról, nagy mezőgazdasági hasznáról; nemkülönben oda is törekszik, hogy a gazdák a cukorrépa termeléséről teljes tájékozottságot nyerjenek. Az erdélyi gazdasági egyesület újabb megmutatta, hogy feladatának magaslatán áll. A fent jelzett 55 lapra terjedő kis munkát szintén az erdélyi gazdasági egyesület adta ki azon célból, hogy az erdélyi gazdákat a cukorrépa termeléséről tájékoztassa. Az ilyen munkával épen annyi jót lehet tenni, mint a mennyi rosszat. Ezen munkából fogja megtanulni az erdélyi gazdák nagy része, hogy miként kell a cukorrépa-termesztést, a rosszul írott könyvből csak rosszat tanulhat s az eredmény az, hogy elmegy a kedvük a répa-termelésről. A jelen esetben azonban ez a körülmény nem fordulhat elő. Nem csak a gondolat volt szerencsés megírni a cukorrépa-termelés vezérfonalát, de az volt a keresztül vitel is. Szemere Huba a kit a lapokban megjelent közleményeiből ismer a magyar gazdaközönség, igen hasznavehető jeles munkával gazdagította a magyar mező-

gazdasági irodalmat. A műve nincs ugyan hiba nélkül, de a hibák száma csekély és nem nagyon lényeges, azonban tömören, de azért könnyen érthetően elmondja a legszükségesebb tudnivalókat a cukorrépa-termesztésről. E munkával kezében könnyen eligazodhatik az erdélyi gazda a cukorrépa-termelés egyes teendőiben. A munka tárgyalja a cukorrépa-termelés hatását, az éghajlatot, a talajt, a répa-megválasztását, elhelyezését a vetésforgóban, a talaj-előkészítést, trágyázását, vetését, ápolását, — a legjobban kidolgozott része a műnek, — a répa-érését, kiszedését, el-tartását, egy hold munkaköltségét, a cukorrépa-hatását a talaj javítására és a jövedelem fokozására, a napszámos-kérdést, a répa-ellenségeit, a gazda és a gyáros érdekeit. Látni való tehát, hogy a kis munka felöleli mindazt, a mit a gazdának a cukorrépa-termeléséről tudnia kell. Az erdélyi gazdasági egyesület, az erdélyi gazdáknak díjtalanul osztja szét e munkát; igen kívánatos lenne, ha a Királyhágón innen lakók legalább pénzért megszerezhetnék, mert csakis nagy hasznát vehetik, nagyon is hiányozván egy magyar nyelven irt jó, cukorrépa-termelési munka.

Meg vagyok győződve, hogy ez a kis mű még több kiadást is megér és erre való tekintettel és nem gáncoskodásból egy pár dologra legyen szabad a szerzőt figyelmeztetnem. A talajról szólva azt mondja, hogy a cukorrépa ő s e r ő b e n levő talajt kíván, régi erő vagy jó trágya helyett, e kettő között pedig lényeges a különbség, a német is nagyon megkülönbözteti az „alte Kraft“ és az „Urkraft“-ot; az elsőben kitünő répa teremhet, az utóbbiban soha se fog cukordús répa teremni. Lóhere, luczerna, soha sem jó előveteménye a cukorrépának, mert utánnuk igen sok a talajban a nitrogén, a mi pedig — mint a szerző különben szintén kifejti — a répa-cukortartalmát hátrányosan befolyásolja. A vetésről szólva, a sorvetést határozottan jobbnak mondja a fészekvetésnél; ez általánosságban igaz is, azonban épen nálunk a fészekvetésnek igen nagy előnye van. A mint a szerző is mondja, a répa-nálunk az ormányos bogarak sokszor pusztítják; ezeket csak összeszedéssel lehet irtani. Ez a munka sokkal szaporább és eredményében biztosabb, ha a répa-nálunk a fészkekbe vetik, mert a bogár a fészkekbe húzódik és könnyebb itt megkeresni, mintha az egész sort végig kell vizsgálni. Egy igen jeles magyar uradalomban — a hol cukorrépa-régóta természetnek — hallottam, hogy csak azóta boldogulnak az ormányos bogarakkal, a mióta fészkekbe vetik a répa-t.

A répa-termelés költségeiről szólva, éppen nem mondhatni, hogy a szerző optimistikusan számít. Igaz ugyan, hogy nagyon sok mindentől függ, hogy hol, mennyi munkát végeznek naponta a fogatok? de annál kevesebbet, mint a mennyit a szerző mond, talán sehol se. Így például ő a hántó szántásnál, 4—5 cm-re három vasu ekével négy ökörrel 1½ holdat számít, a magyar óvári akadémia gazdaságában átlag 2½ holdat végeznek; a cultivátor munkáját hat ökörrel 1½ holdra veszi, Magyar-Óvárt négy ökörrel 2½ holdat, a Howard-grubberrel hármát is megmunkál. Végül

megjegyzem, hogy a drotféreg nem futoncz, még csak nem is futó bogár, hanem pattanó bogár vagy kovács.

Ezen megjegyzésekkel azonban nem akarok legkevesebbet is levonni a szerző érdeméből, a mely nem csak abban áll, hogy nem csak az a jó, a mit irt, hanem az is, a hogyan irt. Melegen ajánlom e művet gazdaközönségünk figyelmébe, őszintén gratulálok úgy a kiadó egyesületnek, mint a mű szerzőjének. —

* * *

A kísérleti cukorrépatermelés, melyet erdélyi gazdasági egyesületünk indított meg, a következő megyékben folyik u. m. Kolozs, Kis-Küküllő, Torda-Aranyos, Udvarhely, Háromszék, Alsó-Fehér, Brassó, Szolnok-Doboka, Szilágy, Nagy-Küküllő, Fogaras és Maros-Torda; — tehát csakis Hunyad, Szeben, Csik és Besztercze-Naszód nincsenek képviselve! A kísérletezők száma 41, kik 7—8 kilós részletekben kaptak magot, összesen öt különböző fajtából, melyeknek leírására s ismertetésére kissé bővebben ki kell terjednünk, hogy az illetők a zacskóban foglalt pusztá néven kívül többet is tudjanak arról, a mit elvetettek! Megjegyezzük, hogy minden fajta vagy eredeti termelőjétől vagy annak autentikus bizományosától lett hozatva.

Az egyik fajta a Klein wanzlebeni, mely eredeti utántenyésztésben neveltetett Rabbethge és Gieseckének ugyancsak kis wanzlebeni cukorgyáruknak magvából. E fajta leginkább Poroszország szász tartományában, tehát a cukorrépa klasszikus földjén van elterjedve s úgy létesült, hogy a termelők az egyes magrúpát só oldatban való fajsúlyuk szerint válogatták ki. A wanzlebeni levelei s levélnyele, valamint levélinai zöldek, gyöke orsóalaku s feje nem látszik ki a földből. Levelei a földön szét szoktak terülni. Jó talajban, — mint Szemere Huba mondja — mennyiségben minden faj között a legjobb termést adja, sőt ugyanazon forrás szerint az egy holdról aratott cukor mennyiség próbavetéseknel ennél a fajnál volt a legnagyobb. Belőle a következő termelők részesültek:

Báró Bánffy Ernő, Kolos-Borsa.

Báró Jósika Gábor, Szamosfalva.

M. kir. gazd. tanintézet, Kolos-Monostor.

Gazd. felsőbb népiskola, Baróth.

Papp György, Somogyom.

Pásztóhy Rudolf, Mező-Bánd.

Szathmáry Ferencz, Egerbegy.

Ugron Gábor, Székely-Udvarhely;

a magnak kilója a raktárosnál helyt Prágában 39 krajczárba került.

Egy további fajta az J. Simon Legrand-féle, melynek létesítője Berséeben lakik Franciaországban. Ez a fajta állítólag magas cukortartalmat és nagy termést egyesít, azért nevezték el „egyesítő“-nek (conciatrice); de leginkább dombos vidékek jó répa földjein; egyébként talajra s időjárásra meglehetősen kényes! Színe rózsza, vörös és fehér lehet, levelei magasan állanak, középnagyságu karsu, felül olykor gömbölyűen felfújt gyök és kis fej jellem-

zik csekélyszámu levelekkel, melyek a gyök színe szerint különböznek! A Legrand-féle magból következő gazdátársaink kaptak:

Bakcsi Béla, Asszonynépe,

Betegh László, Egeres,

V. Borcsa István, Türköcs,

Fekete Bogán, Egeres,

Ferenczy Miklósné, Torda-Tur,

Hatfaludy Mór, Hidalmás,

Korondi József, Szilágyszeg,

M. kir. gazd. tanintézet, Kolos-Monostor.

A mag eredeti hazájából jött, számla szerint a prágai megbizottnál kilója 40 kr. —

Következik a Quedlinburgi, vagyis az eredeti termelő elnevezése szerint: Quedlinburgi Ziemann Lőrincz-féle fajta. Alakja orsóforma, közép nagy, feje apró; cukorban gazdag, ellenben „nem-cukor“ részekben szegény, további előnyei, hogy 14 nappal előbb érik, mint a többi német fajták és a talajban sem felette követelő: igaz, hogy nem is ad valami nagy termést. Ziemann maga három jelleget állít elő — hozzánk az A betűt küldötte — s a következőket tudatja róla: termékeny, mély, kissé nyirkos, de közepes talajt is szeret; gyorsan fejlődik és feltűnően magas fajsullal bír; levelei vékony nyélen, közepes nagyságúak és többnyire felállók. Alakja teli testű, mellékgyökér nélkül, nyakán vastag, lefelé kissé kivágott, héja szürkés fehér, meglehetősen érdes, husa tiszta fehér, hozama katasztrális holdanként 253 metermázsa (?), eddig elért átlagos (??) cukortartalom 19.48%, tisztasági hányad átlaga 93.5. — Ezen fajtából nyertek:

Albert Dénes, Ladámos,

Bartha Zsigmond, Ökörítő,

Cseke László, Bikfalva,

Gál Károly, Ilyefalva,

Gazdasági egyesület, Fogaras,

M. kir. gazd. tanintézet, Kolos-Monostor,

Szántó Sándor, Hosszuaszó.

A mag az eredeti helyről jött, de bécsi bizományosnál volt megrendelve, hol kilója 45 krba került.

A negyedik fajta a Vilmorin-féle javított, melynek alakja s gyökere nem mindig kedvező, sőt ros; de cukortartalma nagyon magas, e mellett a talajra nézve sem igen kényes; televénydús lapályokon jól terem. E fajta a hazai gazdaságokban nagy elterjedésnek örvend és felette kívánatos, hogy Erdélyben is sikert arasson; annyival inkább, mert ebből lett a legtöbb kiosztva, u. m.

Gróf Béli Akos, Méhes,

Cserey Ákos, Maros-Vásárhely,

Czakó József, Mező-Kövesd,

Déésy Albert, Mező-Szopor,

ifj. Dékány Ernő, Borbánd,

Köpeczi József, Maros-Gezse,

Kovács Rezső, Kerlés,

Magyarosi Albert, Asszonynépe,

Makay Lajos, Mező-Bánd,

Nagy Tamás, Vajda-Szent-Iván,

Gazd. felsőbb népiskola, Baróth,

M. kir. gazd. tanintézet, Kolos-Monostor.

A mag Bécsből került és legolcsóbb volt: kilója 35 kr.

Végre Knauer Mangold N. fajtája került kiosztásra, mely magától a termelőtől (Gröbers, Poroszország szász tartománya) hozatott. E répa a Vilmorin és Mangold répa összeházasításából ered, kivált gazdag cukortartalmát dicsérik, a répa maga azonban apró marad és így nagy terméseket nem fog adni. E különösen érdekes kísérleti fajtából a következő termelőknek jutott:

Gróf Béli Kálmán, Báld,

Béldy Tivadar, Bodola,

Biró István, Monostorszeg,

Erdélyi gazd. egyesület, Kolozsvár,

Módy Elek, Csicsó-Mihályfalva,

Müller Mihály, Nagy-Enyed,

M. kir. gazd. tanintézet, Kolos-Monostor.

Knauer legdrágábban méri portékáját, mert a mag kilója helyt nála 54 kr.

Az öt fajta eredményéről természetesen csak összefoglalóan lehet szó, midőn majd a termésmennyiséget és a cukortartalmat számbavehetjük; bármilyen legyen különben az, csak tájékoztató adatnak fog bevélni ezen első évnek első hozama. —

A marha gyöngykórja.

Miről ismerheti fel a gazda, hogy marhája gyöngykórban (tuberculosis) szenved?

Mindenki tudhatja, hogy a tuberculosist élő állaton felismerni nem könnyű. Nehéz ez különösen akkor, ha a mikor még az állat jó husban van s nem köhög.

A gyakorlat terén több megfigyelést tettem s jegyeztem fel, ezekből ítélve a következőket mondhatom:

1. Ha a fiatal vagy élemedettebb marhának kívülről is tapintható nyirokmirigyei (a hónaljban, lágyékban, a gége körül) megnagyobbodottnak, duzzadtaknak találtnak, akkor a legnagyobb mértékben gyanus, hogy gyöngykórban szenved. Gyakorlatomban 17 ily gyanus állat a vágóhídon tényleg tuberculosusosnak találtatott s csak egy szenvedett egyszerű gége közötti nyirok mirigy gyuladásban.

2. Ha a marha horpasz táján, vagy lágyék táján különösen a baloldalon, ujjainkkal többször végig simitunk, vagy is a hasfalat a bendőhöz nyomva tapogatunk s mogyorónyi vagy borsónyi göcsöket érzünk, biztosak lehetünk, hogy az állat gyöngykóros; különösen, ha a göcsök nagy számban érezhetők.

3. Ha aztán ezen jelek mellett az állat talán üzeke-dési dühben is szenved, avagy köhög is és le van — a jó tartás dacára — soványodva — a kórisme még biztosabb.

Gyakorlatomban 34 oly állat közül, melynél a jelzett göcsöket a hashártyán és illetőleg a bendő savós hártáján kívülről éreztem, csak egy esetben tévedtem. Ez esetben t. i. az érzett nagyobb göcsök lipomák voltak.

A has alsó falának ily tapogatását különösen vemhes

állatnál nem ajánlom, mert tévedésbe ejthetik az embert az itt gyakran érezhető méhgombok. —
(Gyak. mezőgazda.) **Egy állatorvos.**

A taggyűjtés érdekében,

egyletünk igazgató választmánya a következő felkérést szerkesztette, melyre t. olvasóink figyelmét is felhívjuk, hogy szíves belépésük által az alább vázolt előnyökben részesülhessenek; megjegyezvén, hogy a kívánt kötelezvényeket titkári hivatalunk aláírás végett azonnal megküldi:

„Az Erdélyi Gazdasági Egylet, hogy üdvös céljának megfelelhessen, ezen országrész t. gazdáinak és érdekeltjeinek buzgó erkölcsi közreműködése mellett tetemes anyagi támogatásra is van utalva, mert a legtöbb esetben a mezőgazdasági haladás előmozdítása kisebb nagyobb pénzkiadással jár, mely nélkül például kísérleteket eszközölni, új termelési ágakat tanulmányozni, ismertetni vagy meghonosítani stb. teljességgel nem lehet.“

„Egyletünk jól tudja azt, hogy birtokos osztályunk számos teher és a kedvezőtlen viszonyok alatt görnyedve, nem igen mutat kedvet egy oly intézménynek gyámolítására, mely az egyesnek látszólag — legalább számokban kifejezhető — hasznot vagy előnyt nem nyújt; mert ma már minden költsékezésért megfelelő ellenérték kiszolgáltatását szokták kívánni.“

„Egyletünk szerencsésnek érzi magát, midőn kijelentheti, hogy talált módot arra, miszerint birtokosaink nemcsak minden külön megterhelés nélkül tagjainká lehessenek, hanem egyszersmint egy fontos közzgazdasági követelménynek: vagyonuk elemi csapások elleni biztosításának is olcsón és megbízhatóan eleget tehessenek! Az egyletünkkel szerződésben álló „Trieszti általános biztosító társaság“ (Assicurazioni Generali) ugyanis a tagok részére oly olcsó díjszabást állapított meg, hogy nem is említve a jégbiztosításnál újabb életbe léptetett kedvezményt: már évi 15 frt tüzbiztosítási díj fizetésénél az évi tagdíjakat megtakaríthatóvá teszi, míg a nagyobb összegnél természetesen igen tetemes kedvezményt eredményez a normalis biztosítási díjakkal szemben! Az illető gazda tehát, midőn egyfelől épületeit, terményeit jutányosan egy teljesen megbízható és szolid intézet gondozásába helyezte; másfelől országrészünknek egy oly egyletét pártfogolja — úgy szólván minden költség nélkül — mely ha nem is mindig közvetlenül, de közvetve kétségkívül busásan téríti meg azt, mit ügybuzgó fenntartói a közös célra önzetlenül áldoztak!“

„Mindezeknél fogva teljes tisztelettel kérjük, méltóztassék a trieszti általános biztosító társaság kiküldött hivatalnokát: Károlyi Gyula urat, — ki egyszersmind részünkre a taggyűjtéssel is megbizva van — szívesen fogadni s az általa bemutatandó alapítványi vagy évdíjas kötelezvényt aláírva, t. tagjainknak díszes sorába belépni, mely esetben egyleti közlönyünket az „Erdélyi Gazda“-t és mellékletét, a „Méhészeti Közlöny“-t becses címére azonnal díjtalanul megfogjuk indítani.“ —

Építési tanácsadó.

Az Építési Tanácsadó czimű vállalatból, Gonda Béla műszaki tanácsos e közérdekű művéből megjelent Ifj. Nagel Ottó könyvkereskedésében, Budapesten Muzeum-körut a Nemzeti színház bérházában a 3-dik füzet, mely a csatornázási mérnöki munkák díjazási módozatait s a középítkezésekre vonatkozó általános és részletes feltételeket tartalmazza vagyis azon határozmányokat, a melyek a középületek s épügy az ipartelepek, lakóházak, gazdasági épületek stb. egyes munkanemére (u. m. kőműves, ács, vas-, lakatos, asztalos stb.) nézve az építési szerződésekből kikötendőek. A füzethez mellékelve van egy nagyobb minta-gazdasági udvar részletes tervrajza (alap-, homlokzati-, hossz- és keresztmetszeti rajzok) A füzet ára 30 kr. Különben az Építési Tanácsadóra előfizetni is lehet: Egész évre (18 füzetre) 5 frt 40 krral, félévre (9 füzetre) 2 frt 70 krral.

A triesti általános biztosító társaság,

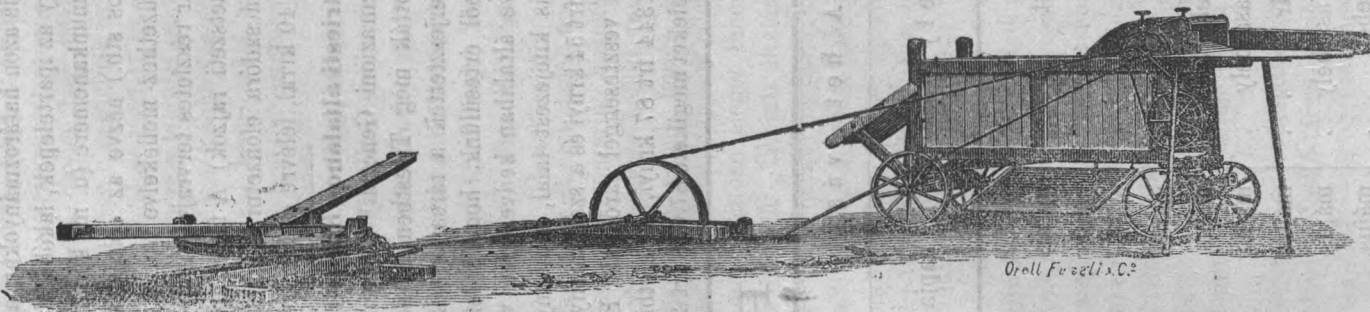
(Assicurazioni Generali) részvényesei f. é. aprilishó 30-án tartották meg Triestben 57-ik évi közgyűléseket, melyen beterjesztettek a társaságnak 1888. évi mérlegei. A jelentésből értesülünk, hogy a lefolyt év a biztosítási iparra nézve általában kedvezőtlen vala s ez a közzétett mérlegben is kifejezést talál, a mennyiben a jégbiztosítási ág 251.786 frt 54 krnyi és a szállítványbiztosítási ág 15.186 frt 54 krnyi veszteséggel záródnak. Ellenben a tüzbiztosítási ág 241.344 frt 87 krnyi, az életbiztosítási ág pedig a biztosított feleket megillető 87.078 frt 29 krnyi nyeresé-

rész levonásával 139.322 frt 77 krnyi nyereséget eredményezett, valamint az A. és B. mérlegek tőkebefektetése is 564.142 frt 86 krnyi tiszta jövedelmet szolgáltatott. Az árfolyam-ingadozás fedezetére szolgáló tartalék 440.804 frt 31 krral gyarapodott és 1888 december 31-én 936.597 frt 86 krnyi összeget ért el, de ha a számítás a mai árfolyamok szerint történik, az 1.300.000 frtra emelkednék. Az életbiztosítási díjtartalék 1.852.436 frt 6 krral gyarapodott és tett 1888. december 31-én 24.588.068 frt 59 krt. Az 1888-ik évben 16.122.711 frt 63 kr. erejéig köttettek új biztosítások, melyekkel az 1888. december 31-én érvényben volt biztosítások tőkeösszege 110.813.920 frt 83 krra emelkedett. Az 1888-ban kifizetett károk összege 9.877.592 frt 55 kr., melyhez hozzáadva az előbbi években teljesített kártérítéseket, 217.257.394 frt 75 krnyi tekintélyes összeget nyerünk, melyet a társaság alapításától 1888. december 31-ig fizetett ki károkért. Hazánkban az intézet 127.967 káresetben 40.403.485 frt 98 krnyi kárpótlást nyújtott. — Miután az intézet öszzbiztosítéki alapjai 2.248.672 frt 57 krral gyarapítottak és ezzel azok 38 369.849 frt 10 krra emelkedtek, tiszta jövedelemként 680.019 frt 93 kr. mutatott ki, miből egy részvényre 102 frt aranyban vagyis 255 frank jut osztalékul. Az eddigi igazgatóság s e szerint a magyar igazgató-tanács tagjai: Hegedüs Sándor és Jókai Mór is három évre ismét egyhangulag megválasztottak.

Felelős szerkesztő: GAMAUF VILMOS.

PIACZI ÁRAK.

A heti vásár		Gabona mérték	Tiszta búza	Elegy búza	Rozs	Árpa	Zab	Török-búza	100 kiló		1 köbméter	1 kiló marhahús
helye	napja								széna	szalma	tűzifa	
k r a j c z á r o k b a n												
Budapest	aprilis	30 métermázsza	725	—	600	620	557	477	—	—	—	—
Brassó	május	10 hektoliter	510	310	310	370	230	420	170	120	260	36
Deés	május	7	650	580	520	—	390	620	380	220	280	32
Fogaras	május	10	500	460	330	—	275	400	200	130	200	30
Gyula-Fehérvár	május	27	550	475	375	—	250	425	220	120	230	32
Kézdi-Vásárhely	május	9	500	—	290	300	200	380	300	90	220	32
Kolozsvár	május	9 métermázsza	650	—	540	—	500	520	300	140	300	34
Maros-Vásárhely	május	2	668	546	504	—	440	488	260	180	250	36
Nagy Szeben	május	10 hektoliter	510	390	340	—	250	440	220	130	300	34
Nagy-Várad	május	7	520	454	418	385	230	365	300	140	330	48
Sepsi-Szt.-György	május	6	530	500	330	340	200	400	300	100	150	30
Szász-Régen	május	9	510	460	350	335	230	435	360	210	260	32
Torda	május	11	500	350	350	300	275	375	300	30	225	28

A nagyérdemű gazdaközönség becses figyelmébe ajánlom:

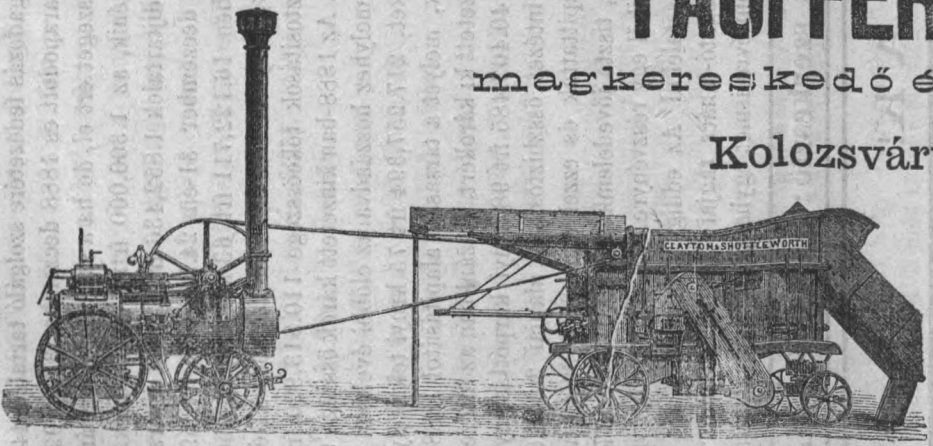
SZÉNAKASZÁLÓ- és GYÜJTŐ-GÉPEIMET, továbbá legujabb szerkezetű CSÉPLŐGÉPEK, kéz-,
ló- és gőzerőre. SZELELŐ- és TISZTÍTÓ-ROSTÁK, TRIEURÖK, TÖRÖKBUZA-MORZSOLÓK stb.

legolcsóbb gyári áron és kedvező feltételek mellett.

TAUFFER FERENCZ UTÓDA

magkereskedő és gazdasági gépraktáros.

Kolozsvárt, Bel-középutcza 6. sz.

Az erdélyi gazdasági egylet közgyűlése 1889. május hó 5-én.

Tartott egyleti alelnök Szabó József elnöklete alatt, jelen voltak: Báró Bánffy Ernő alelnök, Balla Pál, Gróf Béli Ákos, Boér Sándor, Eöry Tivadar, Gróf Eszterházy Kálmán, Filep István, Dr. Finály Henrik, Gerendi István, Báró Huszár Sándor, Inczedy Sámuel, Jakab László, Lészay Ferencz, Macskásy Pál, Gróf Mikes Miklós, Miksa Imre, Reich Albert, Ritter Gusztáv, Sipos Gábor, Szabó Sámuel, Dr. Szentkirályi Ákos, Gróf Teleki Károly, Tóth Zsigmond, Végh Bertalan, Vörös Sándor, Zeyk József, Dr. Hintz György, egyleti pénztárnok és Molnár Sándor, egyleti ügyvéd; — a jegyzőkönyvet vezette Gamauf Vilmos, egyleti titkár.

106. Elnök:

Tisztelt közgyűlés!

Midőn gazd. egyletünk szabályszerű rendes évi közgyűlését megnyitni szerencsém van, üdvözölve a tagtársakat, mindenekelőtt egyletünket ért fájdalmas veszteséget említek fel, mely elnökünk, b. Kemény G. ő nagyméltósága váratlanul bekövetkezett halála által minket ért. Büszkeséggel tekinthetett egyletünk ezelőtt 7 évvel választottjára, kit sokoldalú szakismeret, munkásság, magasztos multja, tetteinek dicső sora, életében általa fentartott, alapított intézmények nagysága és még ellenei által sem kétségbe vont jó akarata által, nem csak életében, egyletünkért ez országrész közzgazdasági felvirágzása érdekében tett intézmények miatt vivta ki mindnyájunk becsülését; hanem elhunytá után is áldva emlékét, kérhetjük nemzetünk istenét, hogy egy idő óta oly számosan elhunyt nagyjaink helyét ne hagyja üresen; és a nagyjai iránt gyakran hálátlan nemzedék, mely az élők érdemeit kellően méltányolni nem tudja, a frissen hantolt sírnál a kegyelet koszoruját tegye le, és pótolja a mulasztást.

B. Kemény G. ő nagyméltósága kötelmeinek minden irányban megfelelvé, ügybuzgó tevékenysége által az egész hazának, de különösen ez országrésznek elismerését érdemelte ki; az ő életét, tetteit, érdemeit méltatni, a történelem feladata lesz, melyhez egy adatot nyujtand a mai közgyűlésünkön felette mondandó emlékezésed. Ő tett nyilatkozatában erdélyrészi orsz. gazdasági egyletünket, mint a földbirtokosság valódi képviselőjét tekintette és ezzel sokak részéről kétségbe vont létjogosultságát elismerte.

A századokon át létezett különállás történelmi multja, földrajzi fekvése, körülzárt helyzete, a gyors közlekedéshez későn és még ma is hiányos hozzáférhetése, talajának különböző minősége, mind megannyi ok, hogy ez országrész közzgazdasági érdekeit egy független, a helyi és vidéki érdekek felett levő szellemi és anyagi erővel rendelkező egylet képviselje, mert a közzgazdasági, forgalmi vámpolitika nem lehet vidéki, hanem egyöntetű; így például a romániai kereskedelmi és vámszerződés, mely ez országrész birtokos gazdáit legközvetlenül érdekelte, nem volt megyei, vi-

déki szempontból mérlegelendő, hanem általános, ez országrész érdeklő tekintetek figyelembe vételével eldöntendő és ez egylet nem is késett annak idejében felvilágosító felterjesztését részrehajlatlanul megtenni.

Hasonlóan eltérő az anyaországtól a birtokrendezési állapot, melyet csak ezen egylet tagjai ismertek és felterjesztve, elhunyt elnökünk támogatása által nyerte meg az 1880 iki birtokrendezési törvényt.

Ugyiszintén a szarvasmarha-faj erdélyi jellegének fentartása, fejlesztése, ápolása szintén csak ezen országrész birtokosai által itélhető meg és ennek folytán ezen egylet kérelmei eredményezték a tordai bikatelepet, a fogarasi bivaltenyész-telepet, az alakuló stadiumban levő kolozsi tehéntenyész-telepet.

Nemkülönben ezen egylet kitaró szorgalmazása eredményezte a bilaki állami csikótelep létesítését, mint ez országrész lötenyésztesének nem megvetendő emeltyűjét.

A borászat érdekében az enyedi vinczellér-képezde felállítását szorgalmazva, két ösztöndíjat ott fentartva, a phylloxera behurczolása ellen mai napig sem szünetelő felterjesztéseivel is lendített.

Az állattenyésztés minden ágának emelésére az állatiállítási szakosztály alakulásával, az egylet támogatásával, a m. kormány tetemes anyagi hozzájárulásával szép eredményeket mutatott — és a tenyészetek fejlesztése, javítására a magot elhintette, annak további ápolása a birtokosok saját érdekében fekszik.

Egy szóval, minden közzgazdasági kérdésekben, melyek nem csak vidéki, hanem általános, ez országrész birtokosainak specialis, az anyaországtól eltérő ügyeit tartalmazák, egyletünk költséggel, fáradsággal foglalkozva, ha nem is mindenkor és mindenben, de gyakran a magas kormány jóindulatu támogatása következtében lépései sikerre vezettek.

Mindezeket pedig felkarolni, csak egy olyan egylet képes, mely — hála az elődök nagylelkű adakozásainak — olyan anyagi helyzetben van, mely megengedi egy egész tetterejét az egylet ügyeinek szentelhető szakavatott hivatalnok tarthatását.

Jótékony hatása megvan a megyei, vidéki egyleteknek és karöltve, egymást támogatva, egyöntetű munkásság kifejtésével igyekezzünk irányt adni, csupán egyben vetelkedve, versenyezve, a haza jobb léte előmozdítása törekvésében.

Ha ezen országrész gazd. egyletének létjogosultságát a csak röviden vázolt, felsorolt tények által némileg igazoltam is, fenmarad, hogy vajjon megfelel-e hivatásának; mert hallani lehet azon véleményt, hogy nem ad elég életjelt, hogy tétlen, nem igyekszik minden újabb gazdasági actualis kérdéseket erélyesen felkarolni, vagy ha azt teszi is, lassu a működése és nem a némelyek által ohajtott irányban hat. Megkísértem ezen véleményeket részletezni, megengedem, hogy ezen vélemény azon szempontból felfogva, hogy ezen egylet működése egybehasonlittatik a budapesti orsz. gazd.

egylet tevékenységével, lehet némileg jogosult, de vizsgáljuk az ottani és itteni körülményeket: — igaz, hogy amannak működésétől elmaradunk: de mi okozza ezt? mi segíti elő működését? mi teszi élénkké? Nem csak anyagi helyzete, 22 ezer frtot meghaladó bevételei, nem csak tagjainak nagy száma (1035 tagja levén,) hanem a mi minden egyleti tevékenység első feltétele — és a nélkül az eredmény csak hiányos lehet: — tagjainak, gazdatársainak meleg érdeklődése és a földbirtokosok körén kívül, elméleti, szakképzett hivatásuknál fogva gazdasági irodalommal, oktatással, felügyelettel foglalkozó egyének, kik nem csak egyszerűen az évi részvény fizetésével való tagsági beállással, hanem valódi érdeklődéssel, mindenekben való munkás részvételekkel igyekeznek minden kérdést tanulmányozni és a gyakorlati eredményt előmozdítani és még ott is, a mint a most visszalépett elnök ő nagyméltósága mondá: „az elért sikereket a régi tagok ügybuzgalmának tartja és ohajtja, hogy a fiatal nemzedék is olyan eredménnyel működjék a gazdasági érdekek előbbvitelére körül és kétszeresen szükséges, hogy a társadalmi faktorok teljes tevékenységüket fejtsék ki.“

És ezzel szemben mit látunk a mi egyletünkönél? A régiebb alapító tagok, fájdalom, nagyon apadnak; így a múlt évben is nem egy, hanem több oly tagja az egyletnek hunyt el, kik tapasztalataik, tetteikkel gyámolították, befolyásukkal ügyeit az egyletnek elősegítették; újabb tagok nem kellő arányban jelentkeznek, vagy ha be is lépnek, nem érdeklődnek és azok, kiknek első sorban hivatásuk lenne szellemi közreműködésökkel az egylet tevékenységét támogatni, csaknem visszavonulnak és így természetesen a kellő érdeklődés hiánya miatt az ohajtott eredmény elmarad, — mert az elnökség, a választmány, a hivatali kar bármily buzgók is lennének, hiányozván a támogató, résztvevő, buzditó gazdatársak közreműködése, azoknak, mondhatni, közönye, sőt még a csekély tevékenység iránt talán helytelen szempontból felfogott hibáztatása miatt valóban csodálni nem lehet, hogy a kívánt élénkség hiányzik.

Ezen állításom igazolásául elég egy pillantást vetni a választmányi gyűlések névsorára, mely átlag alig 9 tagot és csekély eltéréssel majdnem ugyanazokat mutatja.

Pedig az eltelt évben is actualis kérdésekkel foglalkozott az egylet.

Igy például a regale megváltása, ez ország rész földbirtokosainak tetemes jövedelmi forrása, nagyon sok tekintetben eltért az anyaországtól: más jogalap és kiterjedés, félévi fáradság és tetemes költséggel, az anyagot, az alapot a terjedelmes, kimerítő emlékirathoz az egylet adta, melyből sok — ha nem is minden — lett a törvényjavaslatba felvéve.

A megváltozott adórendszer folytán, a cukorrépa-termelés terén, hazánk is versenyezhetvén más országok ezen fontos, jövedelmező és különösen a földnek intensivebb művelése által a többi utóterményekre jótékony hatással bíró termelési ágával, ezen egylet gyűjtötte a felvilágosító adatokat, közre adta; a termelők érdekeire ügyelve, óva-

tosan kívánt eljárni, termelési vezérfonalat adott ki és kísérlettelre különböző fajmagvakat osztott ki, úgy, hogy erre mintegy 400 frtot költött; azt hiszem, anyagi állásához képest nem kevés, hanem talán még erejét is meghaladó áldozat. Nemkülönbén a burgonya nagyban, szesz gyártási czélokra való termelése terjesztésére felolvasó, felvilágosító értekezletet hívott össze, lapjában termelési utasítást adott ki.

Ugyszintén a múlt évben nyert életet egy az egyletnek évek óta figyelmes gondoskodását képező intézmény: a pesti jelzálog-bank kolozsvári kiküldöttsége, mely októberben kezdette meg működését és az egylet bizalmi férfainak önzetlen közreműködésével már eddig is szép, teteemes összegekkel segítette az ország kölesön-keresőit.

Az elmúlt évben alakult irodalmi szakosztály is valóban hasznos, rövid, gyakorlati, tanulságos füzeteivel hozzájárul a gazdaság emelésére.

Meglehet, hogy mindezen elősoroltak nem elegendők a mai kor gőz- és villanyal haladó fokozott igényei kielégítésére, de hogy többet elérni lehessen, nagyobb anyagi, szellemi részvét kívántatnék, mert nem csak magunknak születünk, hanem részben embertársainknak és hazánknak; ez lenne azon tér, a hol egyesült erővel, menten minden politikai pártszínezettől, törekednünk kellene hazánk anyagi gyarapodására hatni; álljanak be alapítókul ifju gazdatársaink, vegyenek működéseinkben részt, tervezzenek, indítványozzanak, adjanak életjelt magukról, igazolják, hogy nem felesleges a létjogosultsága ezen egyletnek és hassanak oda, hogy a vidéki egyletekkel karöltve, egyetértve, a múlt iránt méltánylattal, a jövő iránt reménnyel, a magas kormány által eddig is kellő mérvben és arányban élvezett pártfogás, anyagi támogatásban részesülve, mi is igénytelen hozzájárulásunkkal az egész ország régi ohajtása szerint most alakulandó külön földmivelés miniszterium jótékony hatását előmozdítsuk és tetejezzük be az elődeink által nehezebb körülmények között keletkezett épületet azzal, hogy irántoki hálnak lerovásául, nyomdokaikba lépve, a haza és közgazdaság előmenetelére közreműködhezzünk. Ezen ohajtásom valósulását kérve, remélve, a közgyűlést ezennel megnyitottam nyilvánítom.

— Az elnöki megnyitó lelkes éljenzéssel fogadtatott.

107. Dr. Finály Henrik, tiszteletbeli tag:

Tisztelt közgyűlés!

Ha az isteni gondviselés a maga kiapadhatatlan jóvoltából egy embert kiválóan sok és sokféle tehetséggel ruház fel; ezekhez szívébe oltja azt a hő szeretetet, a mely embertársai boldogításában keresi és találja a maga saját boldogságának alapját és netovábbját, és arra készíti, hogy minden erejét és tehetségét az eszményképp szemei előtt lebegő közboldogság megteremtésére és előmozdítására szánja; ha ehhez még megadja neki azt a lankadhatatlanul kitartó munkaerőt, azt a mindent felölelő tettvágyat, a mely nem a rideg dicsőséget, hanem az áldásos voltában világosan megismert sikert tüzvén ki czéljául, szívósan fárad és

küzd mindenért, a mi az emberiség, de különösen saját hazája és nemzete jóllétének és felvirágzásának megalapításában és fejlesztésében tényező; ha végre ezt az embert a maga kiszámíthatatlan bölcsességével oly körülmények közé és oly állásba helyezi, a melyek közt és a melyben könnyen és bővön nyílik tér és alkalom fényes tehetségének a kitüntetésére; tetterejének, a munkára; jellemének az érvényesülésre: akkor annak az országnak, annak a kornak, annak a nemzedéknek, a melybe emberalkotó erejének ily remekét helyezte a gondviselés, nagy és megbecsülhetetlen ajándékot adott, a melyért a méltó hála legcsekélyebb jele, ha ez ajándékról hálásan megemlékezik.

A míg az ily ember közöttünk van és él, az emberi viszonyok sajátos alakulása és változatossága szükségszerű következménye, hogy személyisége és működése nagyon különböző megítélésre talál. Hiszen tehetségeink, hajlamaink és szándékaink szerint, kiki magát is jogosan tekintheti és tekinti is nagyobb vagy kisebb tényezőnek a közélet irányai kitűzésében, működése vezetésében, céljai megvalósításában; tanácskozásban, munkában, küzdésben érintkezünk, hatunk egymásra és valljuk meg, akárhányszor surlódunk is; nemcsak eltérő, sokszor bizony ellenkező nézetekkel és felfogásokkal is állunk egymással szembe és miután intézményeink hiányos voltánál fogva a vitás kérdéseket ritkábban dönti el a jobb meggyőződés erkölcsi érvényesülése, mint a szavazó többség anyagi tulsulya; természetes, hogy a legyőzött fél, ha formailag alá is veti magát a határozatnak, lelkében nem érzi magát meggyőzöttnek, és mindig hajlandó vereségét igazságtalanságnak tekinteni, melyet a győztes fél rajta elkövetett. Ez a keserűség még hozzá járul ahhoz az izgalomhoz, a mely nélkül vita, versengés, küzdés nem járhat, és utját állja a helyes mérték és bírálat alkalmazásának és valamint a népies hasonlatban az ember csak akkor veszi számba valamely tagjának a létezését és működését, a mikor ez a tag fáj; ugy az életben is csak akkor kezdjük meg helyesen méltányolni a közélet tényezőinek értékét és jelentőségét, a mikor működésük megszűnt. Csak az üresen maradt hely mekkoraisága juttatja tiszta tudomásunkra, hogy mekkorának kellett lenni annak, a ki azt a helyet nem csak elfoglalta, hanem betöltötte is.

A tisztelt közgyűlés, az erdélyi gazdasági egylet tisztelt tagjai, de az erdélyrészi értelmiség összesége is, hiszem, a vázoltam kép alá még ugy is oda írják gondolatjokban a báró Kemény Gábor nevét, ha a tárgysorozat nem mondta volna meg, hogy róla fogok beszélni.

Ki volt Báró Kemény Gábor? Az országnak közigazgatási minisztere, a politikai és közigazgatási szakirodalom avatott bajnoka, a tudományos alapokra támaszkodó modern közművelődés buzgó előharczosa, nemzete szabadságának és önállóságának csüggedetlen védője, az erdélyi ev. ref. egyházkerület főgondnoka, a magyar történelmi társulat és az erdélyi gazdasági egylet elnöke, országos képviselő és a mellett kitünő gazda, talpraesett szónok, vi-

lágosan gondolkodó és helyesen ítélő fő és társadalmilag nem csak a maga osztályának, hanem az egész mivelt társadalomnak disze. Valóban önkénytelenül jut eszembe a Cr. Cornelius Scipio Barbatus sirirata, a mely a maga együgyű egyszerűségével fényesebb emlékét tartotta fenn a kiváló patriczius család jeles tagjának, mint a melyet bármi kitünő szónok mesteri emlékbeszéde birt volna emelni; hiszen milyen lehetett az az ember, a ki a költő szavai szerint: tot et tanta negotia solus sustinuit!

A mikor az 1882. április 11-én tartott közgyűlés Br. Kemény Gábort elnöknek választotta meg, már miniszter volt a választott, és noha már azelőtt is, mint az egylet alapító tagja, vezérszerepet játszott az egyletben, a voltaképpeni fővezéri tisztet csak akkor vette át. De ő azelőtt is, azután is nem csak egy irányban érvényesítette sikeres tevékenységét; sok testület és intézmény részesült az ő beható közreműködésében; mindenik magáénak követeli kimagasló személyiségének egy részét és kétségen kívül mindenik a maga módja szerint meg fogja ünnepelni az emlékét ugy, mint mi; de ez nem menthet fel engem az alól, hogy itt egy rövid és vázlatos visszatekintést ne vessek életem folyására.

Báró Kemény Gábor született 1830 július 19 én Csombordon. A ki az erdélyi főúri családok akkori viszonyait ismeri és különösen számba veszi, hogy a protestáns egyházi belélet sajátos szervezete mily sokszoros élénk és szoros érintkezésbe hozta a befolyásos főurat az egyház szellemében az ifjuság kimivelésére alapított és fentartott főtanodákban működött tanárokkal, a kiknek nagyobb része maga is pap volt; itt aztán még tekintetbe veszi az akkor ugyszólván az erdélyi reformátusok szellemi központjául elismert nagy-enyedi Bethlen-főtanoda szomszédságát, könnyen alkothat magának képet az ifju nevelésének akkori felfogás szerinti módjáról. Az erdélyi ifju főúr első sorban nagybirtokos volt. Mint ilyennek szüksége volt mindazokra az ismeretekre, a melyek egy kiterjedett mezei gazdaság jövedelmező és az akkori felfogás szerint okszerű vezetéséhez és kezeléséhez megkívántatók. Másodsor ur volt. Meg kellett neki tehát szereznie mindazokat a külső ügyességeket, a melyek az urias és lovagias fellépésnek nélkülözhetetlen feltételei és e mellett azt a társadalmi finom miveltséget, a melyet megköveteltek azok a felsőbb és legfelsőbb körök, a melyekben élni vagy legalább gyakran megfordulni volt hivatva. Harmadszor született törvényhozó és kormányzó volt. E hivatásnak nem birt volna megfelelni jogi és államtudományi alapos ismeretek nélkül; sőt mint jobbágyai született bírájának, a bíraskodás formaságait is tudnia kellett. Mint az egyházi közgyűlések jogosult tagjának, az egyházi és iskolai ügyekhez is kellett értenie. Mint hazafi az alkotmányos jogok és szabadságok hivatott őre, a nemzeti jogosult óhajok és törekvések köteles előharczosa és védője, a nemzet jóléte előmozdítója, hogy lehetett volna, ha nem ismeri részletesen az alkotmány fejlődésének, az állam alakulásának történelmi folyamát? És

végre, miként lehetett volna jó családapa, jeles utódok nevelője, ha maga is nem lesz vala erkölcs és jellem tekintetében minta ember?

Kemény Gábor apja Kemény Dénes, maga is az akkori Erdély egyik legjelesebbje; édes anyja, a még élő br. Kemény Katalin, egy hölgy, a kinek fenkölt lelkületéről és nemes szivéről a legékebb tanubizonyság az az ájtatos tisztelettel párosult, lángoló szeretet, a mellyel gyermekei környezték és a melynek kitörő nyilatkozatait nem egyszer magának is volt alkalmam boldogult fia saját szájából hallani, — mindent megtettek, hogy fioknak a fenn vázolt jellemzésnek megfelelő nevelést adjanak, és ebben gondviselészerűen támogatta őket a boldogultnak anyai nagynyja, gr. Teleki Anna, az erdélyi akkori diszes hölgykoszoru egyik legékebb és legértékesebb gyöngye. Kiváló nevelők vezették az atyai háznál a gyermek első lépteit a tanulás pályáján és hogy a házi nevelés egyoldalúságának káros hatását ellensúlyozzák, minden év végén lelkiismeretesen letétették vele a nyilvános vizsgát az enyedi iskolában.

A kiváló tehetségeit korán eláruló fiu ily vezetés mellett 14 éves korában kitünő sikerrel végezvén a gymnasiumot, az u. n. bölcsészeti tanfolyamra belépett a nagy-enyedi főtanodába és itt Zeyk Miklós különös befolyása alatt, kivált természettudományokkal foglalkozott; majd a jogi tanulmányokra térvén, Szász Károly tanítványa volt és 1848-ban befejezte iskolai tanulmányait.

Ekkor beteg lett és csaknem egy egész évig tartott, a mig ismét helyre jött; ez a körülmény, valamint édes apjának 1849. február havában bekövetkezett halála okozták, hogy külföldi egyetemekre tervezett utazása elhaladt. Mégis 1849 januáriusában, a mikor apja már súlyosan beteg levén, nem követhette a Debreczenbe menekülő kormányt, ő elment Debreczenbe és ott a Csányi miniszteriumában mint tiszteletbeli fogalmazó foglalt állást, a mely azonban a bekövetkezett fordulat miatt tartós nem lehetett.

Az 1849—50-re való telet Tisza-Roffon töltötte mint menekült, tanulgatva és tervezgetve. Nem lehetvén akkor külföldre mennie, elment Selmecz-Bányára és az ottani bányász-akadémián kedvencz természettudományait, a mennyiségtant, a természettant és a vegytant hallgatta egy évig, a melynek eltelte után egykori nevelője Kasza Dániel nagy-enyedi tanár és Gr. Degenfeld Gusztáv társaságában elment külföldi tanulmány utjára és ezen egy évet töltött Berlinben, közbe ejtvén egy kirándulást Svájcba.

Haza térve, mint nyolcz testvér legidősebbike átvette a családi birtokok rendezését, azután megosztozván testvéreivel, miután a mezei gazdaság már nem foglalhata el egész idejét és tevékenységét, ismét tanulmányokra adta magát; most azonban főleg a politika, az államtudomány és a történelem voltak komoly foglalkozásának fő tárgyai, e mellett behatóan foglalkozott a közgazdasággal is.

A közpálya abban az időben erkölcsileg el volt zárva minden önérzetes magyar hazafi előtt, a kit nem szorított

rá a kenyérkereset sanyaru kényszerűsége. Kemény Gábor azonban azok közé tartozott, a kiknek az ország politikai szomorú helyzete nem szolgáltatott kapós ürügyet a semmittevésre. Ő nem esett kétségbe a haza jobb jövője iránt és éppen azért a kénytelen visszavonultságot arra használta fel, hogy oly szellemi tőkét gyűjtsön, a melyet majd értékesithetni fog hazája javára, a mikor a nemzet ismét vissza lesz adva önmagának. Át volt hatva attól a meggyőződéstől, hogy a tétlenséget nem mentheti semmi, hogy szellemi munkát még a sötét börtönbe zárt rab is végezhet; éles elméje azt sugta neki, hogy tudás és tudomány az alapja minden emberi boldogságnak, minden anyagi jólétnek, minden politikai szabadságnak, és ha nem irta is betűkkel zászlájára és czimerére; egész élete, minden szava és minden tette fennen hirdette, hogy lánglelkének jelszava volt és maradt: küzdeni a tudatlanság és a sötétség ellen, világosodni és világítani, ismeretet és tudományt szerezni és terjeszteni!

Addig is, a mig szóval és tettel nem lehetett, írásban és sajtó utján kezdte meg működését ez irányban. Legelőbb 1856-ban lépett fel egy nagyszabású tanulmányal — ezelőtt megjelent apróbb cikkeket nem számítva — „A nemzetek fejlődéséről“; öntudatosan és férfiasan fejtette ki ebben a nagy Eötvös „XIX. század uralkodó eszméiben“ a nemzetiségre és szabadságra vonatkozó néhány tételeivel ellenkező nézeteit, és az e fellépés következtében keletkezett irodalmi vita, a melyben Kemény még két röpirattal válaszolt Eötvös feleleteire, ugy végződött, hogy Eötvös nagyságából nem vont le semmit, de Keményt felmutatta az országnak, mint számot tevő államférfiui ifju erőt. A nemsokára azután megjelent „Helyzetünk és jövőnk“ című röpiratában kifejezésre juttatá a haza jobb jövője iránt táplált reményeit. Nem részletezem tovább irodalmi működését, csak azt említem még, hogy a mikor a „Budapesti szemle“ 1862. évi folyamában közzé tette Machiavelli és Montesquieu jelentőségéről irt tanulmányát, e dolgozat a maga eredetiségével, önálló, higgadt itéletről és éles felfogásról tanuskodó tartalmával és tiszta szabatos irányával oly közfigyelmet keltett és oly közelismerést vívott ki, hogy a magyar tud. akadémia két szakosztálya, a történelmi és a jogtudományi, egyszerre ajánlották taggá választását és az 1863-ki nagygyűlés meg is választotta.

Ezzel belépett volt Kemény Gábor az országos emberek sorába és csakugyan ez évben kezdődik politikai nyilvános szereplése. Az alkalmat nyújtotta a Schmerling-kormánytól Szebenbe egybehívott erdélyi országgyűlés. Keményt Gyulafejérvár városa választván meg követnek, ő a választást elfogadta, el is ment Szebenbe, de természetesen csak azért, hogy teljes meggyőződésével csatlakozzék ahhoz a hazafias párthoz, a mely ragaszkodván az 1848-ban törvényesen elhatározott unió érvényes voltához, csak azért gyűlt Szebenbe, hogy a koronához benyújtandó nyilatkozatban egyetemleg és ünnepélyesen óvást tegyen és tiltakozzék a törvényellenes külön országgyűlés megtartása ellen,

és egyszersmind kimondván, hogy e törvénytelen gyűlésben való részvétet a maga hazafi lelkiismeretével nem tudja megegyeztetni, eleve érvénytelennek és semmisnek jellemezze minden határozatot, a melyet az ő távolmaradásával mindenesetre csonka gyűlés hozni találna. Kemény Gábort itt az a kitüntetés érte, hogy a nyilatkozat fogalmazását reá bízta és ő e megtisztelő megbízásnak két nap alatt kitűnően meg is felelt.

Nem tartozik ide azoknak a történelmi tényeknek ismételt elbeszélése, a melyek ezután lefolytak és a melyekben Kemény már is mint tekintélyes tényező szerepelt. A mikor végre 1866-ban a hazafias felfogás érvényre jutván legfelsőbb helyen is, az unió ténynyé vált és az erdélyrészi országos képviselőket a legfelsőbb meghívó a magyar parlamentbe szőlította, Kemény Gábor volt az első, a ki mint Gyulafehérvár városa megválasztott országos képviselője elfoglalta helyét a magyar parlamentben.

Mint már elismert kiváló tehetségnek és fáradhatatlan megbízható munkásnak itt mindjárt tágas tere nyílt tevékenységének; a legjelentékenyebb és legfontosabb bizottságokban, a delegációkban mindenütt érvényesítette tehetőségét és munkáját. Innen kezdve nyilvános szereplésének minden mozzanata szemünk előtt folyt le, élénk emlékeztünkben van és a t. közgyűlés tagjai közül sokan alkalmaztint többet tudnak róla, mint a mennyit én e beszédem szűk keretében elé tudnék sorolni. Csak a személyére vonatkozó eredményeket sorolom elé röviden. 1872-ben az erdélyi ev. ref. egyház főtanácsának főgondnoka lett, 1875-ben mint államtitkár lépett a belügyminiszteriumba, majd 1878. év végén mint szakminiszter átvette a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi tárczát, melylyel a legfelsőbb bizalom az ország legéletbevágóbb közgazdasági érdekei ápolását és fejlesztését tette le a kezébe.

Hogy miként felelt meg e bizalomnak, annak a méltánylásába még úgy se bocsátkoznám, ha hivatottabb volnék rá, mint a milyennek érzem magamat. Hiszen mi ma még mind kortársai vagyunk és a mi ítéletünk semmi esetre se lehetne egészen elfogulatlan; majd a történelem részrehajlatlan és megvesztegethetetlen ítélőszéke fog döntőleg nyilatkozni az államférfiről, a ki mint olyan a történelemé.

A mikor 1882. április 11-én az erdélyi gazdasági egylet báró Kemény Gábort közlekedéssel és egyhangulag megválasztotta elnökévé és ő a felajánlott tisztelet elfogadta, mind a két fél tisztában volt az iránt, hogy az országos kötelezettségével a fővárosi központhoz lánczolt miniszter nem fog a tőle oly távol székelő egyesületnek olyan elnöke lehetni, a ki az egylet ugyszólván mindennapi teendőit személyesen vezesse. Az egylet e tudatnak kifejezést is adott azzal, hogy még egy harmadik alelnököt is választott. De azért nagyon csalódnék, a ki ebből azt következtetné, hogy Kemény Gábor csak névleges elnöke volt az egyletnek. Oly jellem, a milyen ő volt, ilyen szerepre sohasé vállalkozott volna. Hiszen mint erdélyi birtokos nem csak alapító tagja volt rég óta az egyletnek, hanem apróra is-

merte az egylet szervezetét és működését, tudta és ismerte minden ízében annak az országrésznek gazdasági állapotait, bajait és szükségait, a melyre hivatása ez egyletnek kiterjeszteni a maga munkásságát és a mi ennél még fontosabb, teljes tájékozottsággal birt annak az élő talajnak a mivolta és minősége iránt, a melyre itt termékenyítőleg hatni kellett; értem a mérvadó vezérférfiakat, a birtokosságot és a nép minden rétegeit. Ha valahol, itt volt a hely és az alkalom, a hol és a melyben érvényesítenie kellett az elvét: ismereteket szerezni és terjeszteni; nem csak azokat az ismereteket, a melyeket az iskola nyújt vagy a melyekre a gyakorlati tapasztalat tanít és a melyek már csak azért is mindig korlátoltak és szűk körűek; hanem azokat az elvi ismereteket, a melyeket csak magas állásontról szemlélődés szem és higgadt, érett ítélet bír elvonni és felfogni.

Hiszen hányszor látjuk, hogy a beteg még azt se tudja határozottan megmondani, hogy hol és mi fáj; honnan tudná még csak hozzávetőleg is kitalálni, hogy mi és miért okozza fájdalmát? Kemény Gábornak megvolt az a széles látköre, az az éles szeme, az az érett ítélete, a melylyel nem csak a baj mivoltát tudta megismerni, hanem birta kifürkészni a valódi okát és megtalálni az orvoslás módját is és ezekkel fölfegyverkezve öntudatos bátorsággal vállalta el elnöki tiszteletet; tiszta tudatában volt annak, hogy mire vállalkozott és ehhez szabta elnöki teendőit. Éber figyelemmel kísérte a távolból is az egylet működését, alapos tudomást szerzett magának az egylet minden terveiről, szándékairól, vállaltairól és kezdeményeiről, és a hol szükségesnek vagy alkalmoszerűnek látta, mindig hallatta felvilágosító, tanácsadó és utbaigazító szózatát. Ha személyesen nem lehetett jelen az egylet gyűlésein, írásban tanácskozott az egylet vezérférfiaival; mindenről tudott, mindenhez hozzá szólt, ha kellett. Különösen pedig azon volt, hogy az egylet évi közgyűlésein mindig személyesen legyen jelen és elnöksége egész tartama alatt csak egyszer, az 1884-ki gyűlésen nem volt itt. Ezeket a közgyűléseket az ő elnöki megnyitó beszédei tették nevezetessé. E megnyitók mindenike egy-egy éretten átgondolt és remekül kidolgozott közgazdasági értekezés volt, a mely a mellett, hogy magában tartalomdús, sokat felölelő, széles és alapos ismeretekről tanuskodó, élesen bíráló és helyesen ítélő kerek egész volt: kiváló finom érzékkel mindig kitalálta, hogy melyek azok a tárgyak és eszmék, a melyek fejtegetése és megvitatása éppen időszerű. Éppen ez az időszerűség tette e beszédekét oly hatásosakká.

Az 1883. márczius 27-ki közgyűlésen tartotta első, úgy szólván székfoglaló beszédjét, a melyben az új kor nevezetes két találmányának, a gőzerő és a villamosság gyakorlati alkalmazásának befolyását ecsetelvén az ipari és mezőgazdasági viszonyok fejlődésére, áttért aztán arra a csaknem gyökeres változásra, a mely az őstermelés minden ágában előállván, kényszerítőleg parancsolja a mezei gazdaság rendszerének okszerű átalakítását. Találónan kiemelte a nagy központok természetszerű vonzerejét és annak a

visszahatását a mezei gazdaságra, a melynél fogva az őstermelés későbbben indult meg, az ujkor követelményeinek megfelelő fejlődés útján és lassabban halad rajta, mint az ipar, a mely már természeténél fogva is nagy központok körül tömörül és így a sokszoros és közeli érintkezés útján hamarabb jut a különböző iparágak közös érdekeinek és egy közös célra irányultságának a megértésére, mint a mezei gazdaság, a mely nagy területekre szétszórva kénytelen működni és azoknál a természet szülte viszonyoknál fogva, a melyek az egyes gazdát az őstermelésnek hol egyik, hol másik ága kiváló ápolására kényszerítik és ennél fogva más-más gazdálkodási rendszert szabnak elibe, sokkal bajosabbá teszi annak az elvnek az érvényre jutását, hogy a mezei gazdaság egyes ágai, bármi különbözőknek látszanak is, mégis csak egy közös célt szolgálnak, hogy tehát e közös cél felé törekvő különműködéseknek vannak közös érdekei is, a melyek ápolása mindenkinek nem csak kötelessége, hanem életbe vágó létfeltétele is. Ennek a megdönthetetlen elvnek érvényre juttatása a gazdasági egyleteknek főfeladata.

A beszéd végkövetkeztetéseinek rövid vázlatához méltóztassanak hozzágondolni a tapasztalati tényekből merített alapos adatokra fektetett levezetést és kifejtést és világos lesz, miért volt e beszédnek oly általános nagy hatása.

Az 1885. márczius 29-ki közgyűlésen az elnöki megnyitó a gazdaságra akkor oly súlyosan nehezedett ugynevezett gazdasági krízissel foglalkozott; 1886. május 2-kán főleg a védvámok céljáról és hatásáról elmélkedett és különösen rá mutatott, hogy a beállott és még bekövetkezhető átalakulásokkal szemben mily állást kell foglalnia a birtokos-osztálynak; az 1887. május 1-én mondott megnyitó a keleti, különösen romániai viszonyok tárgyalásának volt szentelve és az 1888. márczius 25-ki közgyűlés egy nagyon tanulságos és alapos értekezést hallott a szabad kereskedés körül kifejtett eszmékről és vitákról.

Kemény Gábor nem volt erős testalkatu ember és ezt ő jól tudta és érezte. Még se hagyta őt nyugodni hatalmas tettvégya. Sok nagy és nemes cél lebegett a szeme előtt s ő ohajtotta volna mind megvalósítani vagy megvalósítását legalább kezdeményezni; és tán éppen azért, mivel érezte, hogy gyenge teste nem fogja huzamos ideig kibírni a versenyt erős lelke folytonos előretörekvésével, fokozódott néha a tettvégya nála csaknem a lázas izgatottságig.

Különben kedélyének jellemzőbb vonása inkább higadság, mint indulatosság volt és ha olykor ténykedései az erőszakosság, nyilatkozatai az élesség vagy keserűség színt öltötték, ezt nem indulatosság okozta, hanem a lelkében megrögzött abbeli meggyőződése, hogy neki igaza van, hogy ő csak jót akar és ezért a ki útját állja, vagy éppen ellenkezik vele, vagy értelem vagy jóakarat híjával van. Nem volt hatalmas alak, de magatartásában és viselkedésében nemes öntudat és sok méltóság volt, ami első közeledéskor, főleg idegen emberekkel szemben, nem ritkán magába zárkózott és tartózkodó büszkeségnek látszhatott; de ha egy-

szer megismerte emberét és meggyőződött, hogy megbízható és jóra való, a vele született emberszeretet a legközelebbi nyájasságot hozta nála felszínre, barátságos és közlékeny lett annyira, hogy ily embernél az eltérő, sőt ellenkező véleményt is nem csak tűrte, hanem beható figyelemre is méltatta. Mint minden jólelkű ember, könnyen felejtette, a mit ellene vétettek; annál szívósabb kitartással tartotta fenn jó indulatát azok iránt, a kiket megszeretett és a hol egy munkaerőnek illő hatáskört kellett szerezni, latba vetette mellette egész tekintélyét és ha kellett, küzdeni is tudott érte.

Kemény Gábor jóval halála előtt lemondott a miniszterségről. E lemondás okai mindenesetre alaposak lehettek, de fejtegetésük nem tartozik az én feladatom körébe. Tény az, hogy a lemondás után is hű maradt a zászlójához, a mely alatt hazája és nemzete jóléteért az elsők soraiban küzdött és dolgozott; dolgozott pedig mindaddig, a míg erőt nem vett rajta az az emésztő betegség, a mely 1888. október 23-án kioltá eseménydús és munkás életét.

Halála hire, bár nem volt váratlan, mégis lesújtólag hatott mindazokra a körökre, a melyekhez élete valami viszonyban volt és fájdalmasan érintette az egész nemzet közérzetét. Az a részvét, a mely porhüvelyét Ajnácskőn örök nyugvó helyére kísérte, fényes bizonyosságot tett róla, hogy a haza mily fájdalmasan vált meg e fiától.

Tisztelt közgyűlés! Nagy és megfajthetetlen talány a halál. Hitünk szerint megszabadítja a lelket a test anyagi bilincseitől és a mint ezzel a bilincsekkel együtt lehull róla minden földi gyarlóság, mint megtisztult és megtökélyesült szellem emelkedik fel oda, a hol semmi se zavarja többé az üdvözültek ígérethazáját. Ezért minden időben úgy képzeltek a halált, mint engesztelő nemtőt! Valóban, a mikor a halál elragad egy halandót és a sir elnyeli földi maradványait, emléke megtisztulva és átszellemülve áll előnkbe és ha volt is életében valami, a mi bírálathoz alátámasztott, azt mind eltemetjük a testével és kedves emlékéhez csak azt fűzzük, a mi rajta és benne szép, jó, nemes és fényes volt. De mortuis nil nisi bene, az elköltözötteknek csak erényeikről emlékezzünk meg! Nem nagyítjuk ezzel halottaink érdemeit, csak kiszedjük és tisztaságukban gyűjtjük együvé, hogy lelkünk gyönyörködhessek bennök. Azért nem félek attól a vádtól, hogy megemlékezésemben igen nagyinak ábrázoltam báró Kemény Gábort! Hiszen vajha sikerült volna eléggé kidomborítanom a valóságot! De vigasztal az a tudat, hogy bármi gyarló volt is a beszédem, báró Kemény Gábor dicső emléke él mindnyájunkban és fenn lesz tartva ez egylet évkönyveiben a késő unokák számára, mint az igaz hazafiság, nemes jellem és fáradhatatlan munkásság követésre méltó mintaképe — emberileg szólva — örökre.

— Elnök azt hiszi, hogy az egész közgyűlés érzelmeit tolmácsolja, midőn indítványozza, hogy a remek emlékbeszédért a közgyűlés köszönetet és elismerést szavazva, azt egész terjedelmében mai jegyzőkönyvébe igtassa bel-

— Közgyűlés egyhangú éljenzéssel az indítványt elfogadván, elnök a határozatot ily értelemben kimondja.

108. **Gamauf Vilmos**, egyleti titkár:

Tisztelt közgyűlés!

Erdélyi gazdasági egyesületünknek múlt évi működéséről van szerencsém az igazgató választmány nevében a következő jelentést tenni.

Tartottunk 1888-ban egy közgyűlést (martius 25-én) és 10 választmányi ülést, mely 226 határozatot hozott. A titkári hivatal ügyforgalma a következő volt:

beadványi jegyzőkönyvre jött	1687
köztelki utalvány	155
állatkiállítási bejelentés	584
összesen	2426

darab, a titkári hivatal póstköltsége 157 frt 62 krt tett.

E jelentésünk elején a legmélyebb gyászszal kell megemlékeznünk azon súlyos veszteségről, mely egyesületünket elnökünknek, **Báró Kemény Gábornak** sajnos elhunyásával érte. Külön emlékezésben róván le a kegyelet tartozó adóját, itt csak azt hozzuk a t. közgyűlés becses tudomására, hogy az igazgató választmány gyászjelentést adott ki, melyet az ország összes egyleteinek megküldött; „Felejtethetlen elnökének“ ravatalára diszes koszorút tett és az **Ajnáskőn** october 26-án végbement temetésén küldött-ségileg — tiszteletbeli elnök **Tisza László** és a titkár által — képviseltette magát! Nyugodjanak békében a nagy hazafi áldott porai!

Az elmúlt év egyáltalában a súlyos veszteségek egész sorát róttá egyesületünkre; elhunván még a következő érdemes tagok és alapítók: **Báró Bánffy Dániel**, **Bányai Vitális**, **Taufer Ferencz**, **Gróf Bánffy Béla**, **Béldi Gergely** és **Gróf Lázár Miklós**; valamint **Báró Bánffy György** évdíjas tag. —

Tagsági gyarapodásunkról evvel szemben konstatálhatjuk, hogy szám szerint legalább nem apadtunk, sőt kevés szaporulat is van. Beléptek ugyanis új alapítóknak: **Ürmösi Jenő**, **Gróf Bethlen Pál**, **Barcsay Domokos**, **Gróf Bethlen Bálint**, ifj. **Báró Jósika Lajos**, **Maeszkásy Pál** és **Lészay Gyula**; az évdíjasokból átléptek az alapító tagokhoz: **Báró Bánffy Ernő**, **Báró Jósika Gábor**, **Miksa Imre**, **Molnár Sándor**, **Szacs vay Sándor**, **Báró Bánffy Jenő** és **Gróf Béldi Kálmán**; új évdíjas tagok lettek: **Ajtay Géza**, **Ugron Gábor**, **Dr. Berde Béla**, **Rottler József**, **Simay Ferencz** és **Vikol Antal**. Ezenkívül megújították évdíjas kötelezettségüket: **Eőry Tivadar**, **Filep István**, **Schilling Rudolf** és a **Torda-aranyosi gazdasági egyesület**.

Hogy az egyesület körül érdemeket szerzett egyéneknek a kellő elismerés megadassék és tartósabb kapocs létesíttessék: az igazgató választmány életbe léptette a levelező tagok intézményét és e czímet a sok szolgálatot tett **Koppély Géza** földbirtokos és **Schmidt Ferencz** cs. és kir. állatorvos uraknak adományozta.

Mindezek után tagjaink létszáma a mai napon 230-at tesz, a kik közül van

tiszteletbeli tag	9
levelező tag	2
alapító tag	152
évdíjas tag	67

a szaporulat a múlt évhez képest tehát öt tagot tesz.

Miután azonban e létszám úgy tekintettel országreszünkre, mint egyesületünk szükségleteire és feladataira, fellette csekélynek mondható, az igazgató választmány actiót indított meg a taggyűjtés érdekében, még pedig azon szerződés alapján, melyet az **Assicurazioni generali** biztosító társasággal kötött. A ki 15 frtnyi tűzbiztosítási díjat fizet, annak tagsága már ingyenbe esik; nagyobb összegeknél az előny természetesen még tetemesebb és így remélhető, hogy az általunk nyílt ajánlattal ellátott és már *utra* is kelt társulati hivatalnok számos gazdatársat fog egyesületünknek megnyerni.

Az egyesületi köztelek a múlt évben serényen haladt a kitűzött cél felé, a faiskola áthelyezés egy nagy lépést tett előre s két év alatt teljesen be lesz fejezve, úgy hogy a látogató már a belépéskor egyfelől az anyafakertet, másfelől a csemeteiskolát fogja szemlélhetni. Az eladás jól folyt, a többlet bevétel 260 frtot tesz; a kereslet inkább az I. osztályu csemetékre irányult, miglen az aránylag igen szép II. osztályuak el voltak hanyagolva. Nevezetes, hogy az 1887/8-iki zord tél utóhatása még most is folyton észlelhető és több oly fa pusztult el, melyet mult tavasszal még épnek tartottunk.

A jelenlegi kertésszel kötött szerződés a folyó évben lejárván, a kert kezelése ujból biztosítandó lesz, még pedig határozottan az általány-rendszer alapján, melynek első sorban köszönhetni, hogy a régibb idők rémséges deficitjei elmultak. Az ügy a kertészeti szakosztálynál áll, melynek külön bizottsága tárgyalja. —

A nagy-utczai szőlő anyagilag szintén kedvezően zárta az évet, mivelletése rendszeres és kielégítő volt; a szerződésileg kikötött homlítás a sorok épségét és fajok fenntartását biztosítja. A szőlő megfelelő modálítások melletti eladása vagy részbeni beépítése ügyében a múlt évi t. közgyűlés által kiküldött bizottság a maga tervezetét többszöri sürgetés daczára maig sem adta be s így az eddig tárgyalható sem volt. —

Az „Erdélyi gazda“ múlt évi folyama, mint a zárszámadásból látható, tetemes segélyezést vett igénybe, mely azonban a nagyobb terjedtségben kell, hogy kompenzációját találja, mely terjedtséget éppen a méhész-egyesület számos tagja garantirozza. A kedvezményes előfizetés felemelése 1 frtről 1 frt 50 krra is hatással lesz az anyagi eredményre, úgy hogy jövőre valószínűleg csekélyebb pótlékkal lehet majd kijönni. A lap igyekezett és igyekszik a leginkább actualis kérdéseket felölelni s tárgyalni: így a regálé ügyet, a cukorrépa és burgonyatermelést stb. Kívánatos volna a gazdaközönség nagyobb szellemi támogatása, közreműködése; de az írásra a gyakorlat emberét nálunk csak alig lehet reávenni!

Kertészeti szakosztályunk a múlt évben is ernyedetlenül működött és éber szemmel kísérte a rokon testületek működését, kivált arra figyelvén, hogy a fajsokaság tönkelegébe, melyből már szerencsésen kiszabadultunk, ismét vissza ne kerüljünk. A Bereczki Máté-féle gyümölcstelepnek az országra nézve való megmentése ismeretlen okokból nem sikerült s így az a mező-kovácsnézi állambirtokkal együtt fog újra kerülni. Főérdeme a szakosztálynak, hogy a phylloxera-ügyben erélyes kezdeményező lépéseket tett, mert óriási kártól menekülhetünk meg, ha idejekorán gondoskodunk szőlőink biztonságáról. A köztelek természetesen a szakosztály folytonos felügyeletének és figyelmének képezte tárgyát; a már említettek mellett több kísérleti fajnak termelése határozottat el, főleg téli körtek; az erdélyi fajok kiegészítése folyamatban van. Az elmúlt évben kevesebb gyümölcs került izlelésre, mint rendszeren, minek oka a gyenge termésben rejlik; ugyanezért az ülések száma is csökkent; mindössze 20 összejövetel tartatott, mely 78 külön jegyzőkönyvi határozatot hozott; a tárgyalásokat szokott buzgalmukkal id. Bodor Pál elnök és Szentgyörgyi Lajos alelnök vezették. —

A nmlgu földmívelési miniszterium irodalmi szakosztályunkat a múlt évben 120 frittal akként támogatta, hogy a könyvkiadó vállalat füzeteinek 150 példányára előfizetett, mely kegyességéért fogadja őszinte hála kifejezését; valamint azért is, hogy a „Közgazdasági Értesítő“ című közlőnyt, valamint több könyvet és jelentést díjtalanul megküldeni sziveskedett.

Ösztöndíjakra nézve megemlíthető, hogy mult július hó 28-án Szabó Sámuel felkért tagtársunk osztotta ki a kolos-monostori gazd. tanintézet zárünnepélyén a „Gróf Mikó emléke“ című díjat Németh András, a „Bors-féle alapítvány“ pedig Bölöni Dénes végzett derék hallgatóknak. A nagy-enyedi ösztöndíjakat az 188⁹-iki tanévben is Bágyi Ferencz és Verbitszky Victor élvezték, kik arra, mint a zárvizsgára kiküldött biztos Szentgyörgyi Lajos jelentette, teljesen érdemeseknek találtattak.

Az elmúlt évben az országos tenyészállatkiállítás és szövetséges gazd. egyletek nagy gyűlése, valamint a pest-megyei gazd. egylet tárlata Nagy-Körösön tartatván meg, ott a titkár mint bíráló s egyleti képviselő szerepelt, a ki tapasztalatairól az „Erdélyi Gazda“ hasábjain adott számot.

A nmlgu ministerium felhívása folytán véleményt adtunk arra nézve, hogy a választói fedeztetési állomást, melyet Báró Bánffy Ádám sajnos elhunyt miatt fel kellett hagyni, hol lehetne reactiválni? Több szakértőnek egybehangzó véleménye szerint, miután a jelen körülmények szerint csak egy nemesebb vérű fedező állomásról volt szó, igazgató választmányunk egyhangulag Bonczhidát ajánlotta, mely ugy fekvésénél, mint helyiségénél fogva az igényeknek egészen megfelel és Válaszutat teljesen pótolni fogja.

A temesvári kereskedelmi- s iparkamara felhívása

folytán a gabona határidő árkülönbözeti játékok ellen mi is felszólaltunk és remélhető, hogy e kérdés, melynek számos hátrányát maga a szolid üzletvilág is keservesen tapasztalta, már legközelebb megfelelő megoldást fog nyerni.

Az országos gazdasági egylet figyelmünkbe ajánlván a nyereségesnek ígérkező bab (fuszulyka) termelést, a mintául küldött fajokból több megrendelés történt, melyek ki sérletül fognak szolgálni.

A nmlgu ministerium mult évi szeptemberben arra szólított fel, hogy a tenyészbika beszerzés ügyét egész országrészünkre nézve vegyük kezünkbe, megígérvén, hogy saját vagy más egyletek hozzájárulásának erejéig, ő is hasonló összeget fog e célra kiutalványozni. E magas megbízás folytán felszólíttatván az egyletek Csik, Fogaras és Udvarhely egyletei 500—500 forintot, Kolozsmegye pedig 2000 frittot szavazott meg, mely összeget egyletünk ugyanannyival emelvén, bejelentettük, hogy 7000 forint áll rendelkezésre, melyhez a ministerium is 7000 forinttal járulván, megengedte, hogy első sorban a tordai bika nevelő telepről szereztessék be a szükséges anyag. A közös teendő megbeszélésére értekezlet volt kitűzve; azonban Udvarhely visszalépett, Csik és Fogaras nem küldtek képviselőt és így csakis Kolozsmegyével tárgyalhattunk. Időközben közvetett uton arról értesültünk, hogy a ministerium az illetőkkel direkt érintkezésbe lépett. Ezen incidens arra birta az igazgató választmányt, hogy egyfelől a kilátásba helyezett összegeket ugyan érvényben tartsa, másfelől azonban a nmlgu ministeriumhoz indokolt felterjesztést intéz, mely az ügy állását részletesen felfejtve, kimutassa, hogy az általunk követett eljárás lépésről lépésre a magas utasítás nyomán haladt és e szerint teljesen correct volt.

Örömmel jelentjük, hogy a magyar jelzáloghitelbank kolozsvári képviselősege tevékenységét mult évi octoberben megkezdette és az egyletünk kebeléből felkért bizalmi férfiak buzgó közreműködésével kölcsönök adásában vagy konvertálásában máris jelentékeny forgalmat eszközölt.

Három oldalról fenyegetve — Szilágy, Arad, Románia — nekünk is fel kellett szólalnunk a phylloxera kérdésében, melyet az itt alakult védekező bizottság folytonos figyelemmel kísér. Még most van idő a megelőző óvintézkedésekre s azért erélyesen hangsúlyoztuk — különben már ismételtelen — az erdélyi országrésznek teljes elzárás általi lehető mentesítését. Fájdalom a felterjesztéseknek eddig nem igen volt sikerük; mert a válasz nemzetközi egyezményre s törvényhatósági hatáskörre hivatkozik, a helyett, hogy a kivételes helyzetben kivételes rendszabállyal nyujtana védelmet. E téren azonban lankadni nem szabad és addig ismételni a kérő szót, míg azt meghallják, teljesítik.

Az elmúlt évnek kétségkívül legfontosabb teendője a regálügyben központosult, mely lassu és hosszadalmas munka által előkészítve, végre nyilvánosságra juthatott. Így fegyverkezve vett részt egyletünk alelnöke a budapesti enquêten és bár ott még nagy siker nem biztatott, a hangulat el volt készítve s a szeptember 1-én Kolozsvárt tartott

erdélyrészi regálé értekezlet rendkívüli látogatottsága fényes tanubizonyságot tett arról, hogy a tanulmányozásra fordított fáradság nem veszett el hiába!

Ezen értekezlet megbizásából készült az emlékirat, mely szeptember 17-iki ülésünkől a pénzügyministeriumhoz felterjesztetett és törvényhatóságainkkal, valamint képviselőinkkel is közöltetett. Ki volt ebben fejtve az ügynek minden részlete kellő alapossgal és tárgyilagossággal; úgy, hogy ez adott lökést országszerte a rohamosan megindult mozgalomnak. A képviselőház vitáin sok szép beszédet, sok meggyőző érvet hallottunk; — de ujat, a mi szempontunkból véve jobbat nem! A fáradságos munka tehát meghozta jutalmát, mert az időközben háromszor átstyilizált törvényjavaslat már maga is sokat enyhített az eleintén rideg helyzeten; a tárgyalás pedig a megalkotott törvényben még számos rendelkezést szelidített és ha még most is a fiskális érdek rí ki első sorban a paragrafusok és utasítások halmazából: úgy meg lehetünk győződve, hogy közbelépésünk nélkül bizonyára még ennyit sem lehetett volna elérni! Különbén igen sok függ a kártalanítás mikénti keresztülvitelétől és akarjuk remélni, hogy azon körülmény, miszerint a kormány a saját ügyében egyttal bíraskodik is, nem fog a méltányosságon csorbát ejteni! —

Egy másik fontos mozzanat a cukorrépa termelésének ügye volt. Hazarészünk két tekintélyes férfia: Bárány Kálmán főispán és Szabó József egyleti alelnök, illetékes és magas helyről fel lettek szólítva, hogy e jövedelmező növény felkarolásának érdekében buzgólkodjanak és míg a főispán ur azonnal a mozgalmat megindította, addig alelnökünk a kérdést a választmányhoz tette át, hogy itt alapos megbeszélés és intézkedésnek képezze tárgyát. Mindenekelőtt azon vélemény nyert kifejezést, hogy főgond az adatgyűjtésre fordítandó és ezeknek felhasználásával kísérleti termelés lesz megindítandó, hogy a gazdák legalább némi tájékozást nyerhessenek. Nem tagadhatjuk, hogy ezen, némelyek szerint „ódsi“ felfogásért nem mindig a legkimételesebben lettünk megtámadva, (a mi különben a regaleügynél is előfordult) de kötelelességérzetünk megnyugtatót, hogy helyesen cselekedtünk. Adataink az „Erdélyi gazda“ hasábjain láttak napvilágot, mely jövőre is éber figyelemmel fogja kísérni a kérdést; de hogy a termelőknél közvetlenül segédkezet nyujthassunk, elhatároztuk egy gyakorlati vezérfonálnak kiadását. A munka Szemeré Huba tollából meg is jelent és úgy praktikus gazdáink, mint a szaksajtó egyhangú elismerése bizonyítja, hogy választásunk szerencsés volt! De választmányunk még itt sem állapodott meg, hanem a gyakorlat terére lépve, kísérletezésre hívta fel a termelőket, kik közül 42 jelentkezett az ötféle díjtalanul felajánlott cukorrépa fajta magjának átvételére. E kísérletek, a tényleges gyári termelés mellett kétségkívül igen érdekes anyagot fognak szolgáltatni arra nézve, hogy a cukorrépa nálunk általában véve hol van helyén? egészen megbizható eredményt majd csak évek okszerű munkája fog adhatni! Midőn tehát

választmányunk odaadó fáradságot és tetemes pénzt áldozott a cukorrépa érdekében, azt hisszük bebizonyította, hogy az ügynek nem ellensége, — mint állították, — hanem annak hivatásszerű előmozdítója!

Miután a gazdasági szeszgyárak feldolgozására a burgonya igen alkalmas anyag: igazgató választmányunk erre is kiterjeszté figyelmét és egy látogatott értekezleten Bosányi Endre, budapesti ismert jeles gazdasági író meggyőzően fejtegette a termelés előnyösségét; majd Jatkai Ferencz szakértő termelő tollából külön utasítást tett közé a lapban, mely számos lenyomatban is elterjedést nyert. Igaz, hogy a felkarolás ma még csekély mérvű; de az abnormis időjárás, a földnek már megtörtént beosztása, végre pedig az eredménynek sokak által kíváncsian figyelt bevétele, — mindez megmagyarázza, hogy a lendület az első perczen miért nem volt nagyobb! — —

Ezekben számot adva a mult év nevezetesebb mozzanatairól, jelentésünket azon ígérettel zárjuk be, hogy az igazgató választmány ezentul is arra fog törekedni, hogy a gazdaközönség érdekét minél actualisabban érintő kérdésekkel behatóan és sikeresen foglalkozhassék.

— A titkári jelentés tudomásul szolgálván; — Gerendy István meleg hangon mond köszönetet Szabó József egyleti alelnöknek, azon önzetlen, fáradalmas és nagyrészt sikeres működéséért, melyet az egész ország érdekében a regale ügyben kifejtett; kéri a közgyűlést, sziveskedjék ezen köszönetnyilvánításhoz részéről is csatlakozni.

— Közgyűlés lelkes éljenzéssel fogadván a lelkes beszédet, hálájának és elismerésének ezennel jegyzőkönyvileg kifejezést ad. —

109. Az 1888-ik évi zárszámadás, vagyonmérleg és értékállomány, valamint —

110. Az 1889-ik évi költségvetés a t. tagtársak között kiosztatván —

— felolvasottnak tekintetnek. —

111. Az ezeknek megvizsgálására, illetve betérjesztésére kiküldött bizottság a következő jelentést mutatja be:

Tisztelt közgyűlés!

A tiszteletteljesen alulírott bizottság a következőkben tesz jelentést az 1888-ik évi egyleti zárszámadásról:

Mindenekelőtt kedves kötelelességünknek ismerjük, mint eddig, úgy ez alkalommal is konstatálni, hogy az erdélyi gazdasági egylet zárszámadása példás renddel és ritka szakavatottsággal van vezetve, miért is arra kérjük a t. közgyűlést, sziveskedjék a buzgó pénztárnok, T. Dr. Hintz György urnak ezen működéséért jelen jegyzőkönyvben a megérdemelt elismerést megszavazni.

A zárszámadás szerint 1889-re 102,131 frt 98 krt viszünk át, vagyis 154 frt 18 kral kevesebbet, mint az elmúlt évben, mit azonban nem tőkecsökkenés, hanem csak is a készpénzmaradvány csekélyebb volta, (akkor 397 frt 03 kr, most 47 frt 85 kr.) okoz. Hogy állításunk helyes, bizonyítja azon tény, hogy az „Alapítóke“ rovatban 200

frttal még többet viszünk át — két új alapító tag után — mint 1887-ről. —

A „Rendes kamat és évdij“ rovatnál 194 frt 84 krnyi hiány mutatkozik, melyet azonban egyfelől fedez az ugyanezen rovatból a méhészeti egyletnek 1886-ban kiadott és még vissza nem fizetett 200 frtos kölcsön; másfelől egész összegének erejéig túlhaladja azon 500 frtnyi törlesztés, mely a budapesti kiállítás kölcsönének apasztására — a költségvetési előirányzat keretén kívül — az osztrák-magyar banknál teljesítve let. E törlesztés azáltal vált lehetővé, hogy több tételünk az előirányzaton alul maradt, így főleg a köztelek és a szőlő semmi kiadást nem kívánt; tullepés e rovaton csakis a pósta és nyomtatványok tételeinél fordul elő; mindkettőt a regale ügyben kifejtett megfeszített munkásság okozta. —

A „Köztelek“ rovata ismét kedvező képet tár elénk, a mennyiben a többlet bevétel 365 frt 69 kra rug. A szőlő kiadása 224 frt 16 kr, bevétele 331 frt 20 kr; a tulajdonképeni közteleké 864 frt 51 kr, bevétele 1123 frt 16 kr. —

A „Bors-alapítvány“, valamint a „Szőlészeti pályadíj-alap“ rovataira nézve megjegyzésünk nincs. —

Az „Erdélyi gazda“ rovata tetemes tullepést mutat, mert az 550 frtnyi előirányzat helyett a lap 1888-ban 797 frt 08 krt vett igénybe. Ennek oka egyfelől abban rejlik, hogy a kedvezményes előfizetés igen olcsóra volt téve; másfelől abban, hogy a méhész-egylet tagjai az Erdélyi gazdát csakis az expeditió megtérítése fejében nyerik. Az igazgató választmány az előfizetést a folyó évre felemelvén, a bevétel e czimen már is tetemesen nagyobbodott, azonkívül azt sem szabad felejtetni, hogy a lap most majdnem kétszer annyi példányban megy szét, mint eddig! A jövő évi költségvetésben az „Erdélyi gazda“ dotációja természetesen ezeknek megfelelőleg emelendő lesz. —

Új rovatunk az „Irodalmi szakosztály“ örvendetes eredményt tüntet fel, 262 frt 27 kr. többlettel zárul és ha hozzátesszük, hogy a könyvkiadó vállalatnak nemcsak anyagi sikere volt ily kedvező, örömrünk még teljesebb lehet. —

A „Vagyonomérleg“ azt mutatja, hogy bevárandoink ismét szaporodtak, még pedig az alapítványi kamat hátralét 356 frt 23 kral, az évdijas 105 frttal; e czimen 1888 december 31 en összesen közel 11,000 frt volt künn! (pontosan 10,951 frt.) E követelés tisztába hozását legnagyobb részt a néhai egyleti ügyvéd Tompa Károly ellen folytatott per gátolja, melynek, hogy mikor lesz vége? azt ma még sejteni sem lehet. Daczára ennek az activ vagyion átvitele nagyobb, mint a mult évben és ha az összeg nem is felette tetemes, — 870 frt 05 kr. — a mi körülményeink között mindenesetre örvendetes gyarapodást jelez.

Az egyleti „Értékállomány“ szerint értékpapirjaink 295 frt névértékkel szaporodtak, valamint a takarékpénztári elhelyezmény is 144 frt 38 kral növekedett. Ugy az értékpapirok, mint a takarékpénztári könyvecske Szabó

József alelnök ellenzárólása mellett az egyleti Wertheim-pénztár trezorjában vannak elhelyezve. —

Ezeket előrebocsátva, felkérjük a t. közgyűlést, sziveskedjék egyleti pénztárnok T. Dr. Hintz György urat a fennhagyandók fennhagyásával az 1888-ik évi zárszámadás terhe alól felmenteni. —

— Az 1889-ik folyó évre szóló költségvetést van szerencsénk ezennel $\frac{1}{2}$ alatt bemutatni s ahhoz a következő megjegyzéseket csatolni:

ad I. A „Fedezet“-nek 1—5-ig terjedő tételei a biztosan remélhető bevételek alapján vannak felvéve.

ad II. A „Szükséglet“ 1-ső tétele a tisztviselők fizetésénél 180 frt, a 3-ik tétel az irodaszolga fizetésénél 192 frt megtakarítást mutat fel; a 2—9-ik és 11-ik tételek változatlanul vannak felvéve. A 10-ik tétel „Erdélyi gazda“ fenntartása a mult évi tapasztalatok szerint 550 frtról felemeltetett 700 frtra; a 12-ik tétel: „Czukorrépa-mag kiosztása“ választmányi, a 13-iknak: „Kiállítási kölcsön kamatja“ külön felvétele közgyűlési határozaton alapul; végre az utolsó tételben az utazások, vegyesek és előre nem láttak vannak összefoglalva. —

A kiküldött zárszámadást vizsgáló bizottság:

Szabó József s. k. Dávid Antal s. k. Tóth Zsigmond s. k.

— Közgyűlés a bizottságnak szives fáradozásáért őszinte köszönetet mondva, a következőket határozza:

a) egyleti pénztárnok T. Dr. Hintz György urnak példás renddel és ritka szakavatottsággal végzett működéséért jegyzőkönyvi elismerést és köszönetet szavaz. —

b) ugyancsak a nevezett pénztárnok urat a fennhagyandók fennhagyásával az 1888-ik évi zárszámadás terhe alól felmenti; végre —

c) az 1889-ik évi költségvetést minden tételében változatlanul elfogadja. —

112. Az irodalmi szakosztály előadója Dr. Szentkirályi Ákos a következő jelentést terjeszti elő:

Tisztelt közgyűlés!

Az 1887-ik évi közgyűlés utasítása értelmében gazdasági egyletünk kebelében megalakult irodalmi szakosztály Dr. Berde Áron egyetemi tanárt elnöknek, Vörös Sándor gazd. tanintézeti igazgatót alelnöknek és Dr. Szentkirályi Ákos gazd. tanintézeti tanárt előadónak megválasztva, szintén a közgyűlés utasítása alapján egy népszerű könyvkiadó vállalatot létesített és azóta munkásságát ezen vállalat felvirágoztatása vette teljesen igénybe.

Mindjárt az első szakosztályi ülés elhatározta, hogy 1888. folyamán 1000—1000 példányban 4 darab 2—2 $\frac{1}{2}$ ives füzetet ad ki 80 kr. előfizetési árral; a gazdasági egyleteknek 100 példányra való előfizetésre 5%, 200 példány után pedig 10% árkedvezményt adott, az egyes füzetek árát pedig 25 krral szabta meg. Ezen négy füzet megírására kiváló szakembereket sikerülvén megnyerni, sorban egymás után napvilágot láttak 1. „A trágyáról és trágyázásról“ irt füzet, szerzője Réti János gazdasági tanintézeti tanár; 2. „A kaszálók és legelők ápolása“, irta Rottler Gusztáv, a fo-

garasi állami ménesbirtok igazgatója; 3. „A kiscgazda mint sertéshizlaló“, írta Virágh Elek, Herczeg Eszterházy kismartoni uradalmi felügyelő és 4. „Nádudvari uram beszégetései a borjunevelésről“, írta Tormay Béla ministeri tanácsos, főigazgató.

Előfizetési felhívásunkra 209 aláíró jelentkezett és ezek közül a tiszavidéki gazdasági egyesület dicséretes buzgalommal 125 példányra fizetett elő, a nagyméltóságú földmívelési ministerium pedig 150 példányra fizetve elő, 120 forinttal segítette vállalatunkat. Vállalatunk ekként pénzügyileg biztosítva volt.

Örömmel jelentjük, hogy a szaklapok füzeteinket általános tetszéssel fogadták és mindenki, a ki azokat olvasta, teljes meglepedését fejezte ki. Ez bátorította fel a szakosztályt arra, hogy a könyvkiadó vállalatot fentartva, a múlt évi előfizetési árral ezen év folyamán is 4 füzetet adjon ki; még pedig az I-ső füzet „A házi kert“, írja Ritter Gusztáv gazd. tanintézeti főkertész; 2. „A takarmány-répa“ írja Herényi Gotthárd Sándor földbirtokos; 3. „A szántás vetésről“, írja Hensch Árpád gazd. tanintézeti r. tanár; 4. „A fejős fejős tehénről“, írja Hauer Géza földmives iskolai igazgató.

A könyvkiadó vállalat múlt évi pénzügyi eredményéről a következőkben van szerencsénk beszámolni, köszönettel emelve ki itt is azt, hogy a II-ik és III-ik füzet igen tisztelt szerzői írói díjukról nagylelkűen lemondottak, a minnek fejében szakosztályunk mind a 4 füzetből 25—25 példányt ajánlott fel Rottler József és Virágh Elek uraknak.

B e v é t e l :

1. előfizetési díjakból 4 füzettel számított 2264 példány után	412 frt
2. egyenként eladott 356 példány után	74 frt
Összeg	486 frt.

K i a d á s :

1. Az előfizetési ivenk és felszólítások nyomatását az egyesület fizette	— frt — kr.
2. 4000 füzet nyomtatási és kiállítási költsége 1 clichével	256 frt 39 kr.
3. írói díj fejében	110 „ 20 „
Összeg	366 frt 59 kr.

és így a vállalat múlt évi tiszta bevétele a mai napig 119 frt 41 kr. Szaporodni fog még ezen bevétel a könyvkereskedőknek a folyó év május hóban való elszámolásra átadott 345 füzetből bejövő összeggel: néhány forintot remélünk továbbá azon füzetek után is kapni, melyeket választmányunk az előfizetőink sorába nem tartozó gazdasági egyesületeknek mutatványképen küldött azzal, hogy a 4 füzetért járó 1 forint beküldését az egyesület tetszésére bizza. Végre a megmaradt füzetekből is lesz még bevételünk. Erre vonatkozva a következő számokat van szerencsénk előterjeszteni; a 4000 füzetből ment

előfizetőknek	2264 füzet
egyenként eladva	356 „
könyvkereskedőknek	345 „
elengedett írói díj viszonzásául	275 „
lapoknak ismertetés végett	160 „
gazdasági egyesületeknek	336 „
Összesen	3936 füzet

és így maradt 64 füzet, még pedig a II-ik füzetből 25 darab és a IV-ikből 39 darab; az I-ső és III-ik füzet teljesen elfogyott.

Ezen utóbbi körülmény felette örvendetes, de még örvendetesebb az, hogy a múlt évi évfolyamra már eddig 200 megrendelés érkezett, a minnek az I-ső és III-ik füzet elfogyása miatt nem tehetünk eleget. A szakosztály ezen nem remélt körülmény alapján komolyan gondolkozik arról, hogy a múlt évi füzetekből második kiadást rendezzen, mi ha megtörténik, a legszebb bizonyítéka lesz a világgá bocsájtott füzetek érdemes voltának.

Szakosztályunknak az elmúlt évre vonatkozó jelentését nem fejezhetjük be a nélkül, hogy itt külön ki ne emeljük és meg ne köszönnők gazdasági egyesületünknek, a szakosztály irodalmi vállalata érdekében hozott, azon minden esetre tekintélyes áldozatát, hogy az összes irodai, postai költségeket hordozta és ezzel anyagilag segítette.

Ezek után sajnálatunkat fejezve ki azon csapás felett, mely tisztelt elnökünket ért súlyos betegséggel szakosztályunkat is sújtja; vagyunk a tisztelt közgyűlésnek teljes tisztelettel

az irodalmi szakosztály nevében:

Dr. Szentkirályi Ákos, **Vörös Sándor,**
szakosztályi előadó. szakosztályi alelnök.

— Közgyűlés a jelentést örvendetes tudomásul veszi.

113. Egyesületi titkár az igazgató választmányunk következő indítványát terjeszti elő:

A világvérseny és a helyi vérseny éppen úgy, mint megsokszorosodott terheink immár az erdélyi gazdákat is sürgősen kényszerítik arra, hogy a megváltozott viszonyokkal számot vetve, a gazdálkodás tudományának és gyakorlatának mai állapotjával behatóan megösmérkedjenek. A civilizált világ egyetlen gazdája és így az erdélyi gazda sem teheti, hogy az állattenyésztés-, növénytermelés-, gyáripárés gépiparnak az újabb kutatások és kísérletek által napfényre hozott igazságaival, vívmányaival meg ne ösmérkedjék. Szerencsés az, ki elegendő móddal és idővel rendelkezik arra, hogy személyes tapasztalás vagy szakmunkák tanulmányozása alapján a színvonalra emelkedhetik és azon meg is maradhat; a többség ezt nem teheti. Ezért igen óhajtható, hogy az ismeretek elsajátításának és általánosításának legpraktikusabb s leggyorsabban ható módjának, a szakelőadásoknak áldásaiban minél gyakrabban részesüljön.

Azon vágytól ösztönözötve, hogy ezen ügyben egyesületünk annyit, a mennyit tehet, meg is tegyen; indítványozzuk, hogy utasítsa a közgyűlés igazgató választmány utján az

irodalmi szakosztályt, hogy a téli évszak folyamán, egyelőre csak Kolozsvárt, alkalmas szakerek felkérésével általános fontosságu, kivált aktuális kérdésekről felolvasásokat rendezzen.“

Kolozsvárt, 1889 ápril 29-én.

Az igazgató választmány.

— Közgyűlés az indítványt egyhangulag elfogadja s foganatositását örömmel várja. —

114. Miksa Imre tagtárs a következő indítványt terjeszti elő:

a) a hazai s különösen erdélyrészi borkereskedés érdekeinek megvédése tekintetében, indítványozom, hogy kéressék fel a magas kormány, miszerint — az olasz kormány által követett irányban — a Svájcban állami ellenőrzés alatt álló bóráru-közraktárakat állítson fel, összekötve vegyisérletli állomásokkal; mi által a külföld s különösen a Svájc felé irányuló s folyton növekvő kiviteli üzlet soliditása kellően biztosíthatnák.

b) Még ez ideig phylloxera-mentes erdélyi hazarészünk biztosítása érdekében: a szőlővessző és minden részeinek (igy gyümölcsének is) phylloxeras területről behozatalának erélyes meggátlása végett újabb szigoru állami rendeletek kieszközlését indítványozom.

— Miután ezen indítvány mindkét ágára nézve elnök által az e tárgyban már történtek és folyamatban levő egyleti intézkedésekről kellő tájékozás adatott, további megfontolás és elbirálás végett a választmányhoz tétetett át.

115. Elnök a napirend során az elnökválasztást tüzvén ki, miután az alapszabályok a felkiáltás utján való megválasztást meg nem engedik, szavazatszedő bizottságul felkéri Gróf Eszterházy Kálmán elnökle, alatt Báró Jósika Gábor és Incedy Samuel tagtársakat, egyszersmint a közgyűlést öt percze felfüggeszti; szünet utánra az elnökséget Báró Bánffy Ernő alelnöknek adván át. —

— Szünet után Gróf Eszterházy Kálmán lelkes szavakkal jelenti, hogy beadatott 25 szavazat, melynek mindegyike az egylet eddigi buzgó alelnökére: Szabó Józsefre esett, a ki e szerint egyhangulag lett megválasztva. —

— Báró Bánffy Ernő, mint elnök a választás eredményét a maga részéről is kihirdetvén, elnöki székét elhagyja, melyet Szabó József, most már egyleti elnök foglal el. —

— Elnök meleg szavakban mond köszönetet a megtisztelő kitüntetésért, melyet annyi nagy előd után csak félve fogad el; igéri a további buzgó működést és kéri az eddigi, sőt ennél nagyobb támogatást és közreműködést. —

— Közgyűlés a választás eredményét és az új elnök nyilatkozatát zajos éljenzéssel fogadja. —

116. Elnök: bár a napirendbe felvéve nincs, de azért nem vél törvénysértést elkövetni, ha már most a megüritt alelnöki szék betöltését tüzi ki, mely czélból a közgyűlést újabb öt percze felfüggeszti. —

— Szünet után Gróf Eszterházy Kálmán jelenti, hogy beadatott összesen 22 szavazat és mind Báró Jósika Gáborra.

— Elnök a közgyűlés lelkes éljenzése közben üdvözli új tisztársát, ki a maga részéről kijelenti, hogy az iránta nyilvánuló bizalomnak megfelelni, tőle telhetőleg iparkodni fog. —

117. Elnök: megköszönve a megjelent tagok szives türelmét és kitartását; a jegyzőkönyv hitelesítésére Báró Jósika Gábor, Tóth Zsigmond és Vörös Sándor tagtársakat kéri fel és

— a közgyűlést bezárja. —

Hitelesitik:
Báró Jósika Gábor,
Tóth Zsigmond,
Vörös Sándor,

Szabó József,
egyleti elnök.
Gamauf Vilmos,
egyleti titkár.